

MAGYAR-ROMÁN SZEMLE.

SZERKESZTI: **MOLDOVÁN GERGELY.**

BÁRÓ BÁNFFY DEZSÓ.

Hamarabb lesz a hajókötél a tűfokán keresztülhuzható, minthogy a románság nálunk más nemzetiségbe beolvadjon. Ezt a törekvést (sokat beszélnek róla, ámbár nem látom) ha valakinek az agyában megfogamzott, meg kell semmisíteni, ki kell zárni a létezők sorából. Az 1848. év előtti törvények, kormányzati intézkedések e néppel és vallásával, mint «oláh natio»-val és «oláh vallás»-sal foglalkoztak, tehát nemzetiségi individualitása el volt ismerve. De nem ezért kell a beolvasztási gondolattal felhagyni, mert a törvény a multban ilyenén formán rendelkezett, hanem mert ennek a népnek természetében van valami, ami a beolvadást egyáltalában kizárja. A népnek ezen természetével számolni kell. Ezentul is tehát el kell ismerni a nemzetiségi individualitást és ha a népet, mint ilyent, a magyar alkotmány sáncaiba odáig vezették, hogy magát büszkén a magyar állam polgárának nevezi, az intézők elérték a legnagyobb eredményt.

Az államra nézve nem feltétlenül szükséges, hogy polgárai egy templomban, egy nyelven imádják az Istent. Merőben az ideális államok közé kell sorozni azt, a melynek polgárai egy nemzetiséghez és egy valláshoz tartoznak. Ilyen ál-

lam nincs és nem fog alakulhatni soha. Ámde az államra már feltétlenül szükséges, hogy polgárai az állami czélokot és kötelességeket illetőleg egy gondolon és egy érzésen legyenek. Ennek elérésére oda kell törekedni, hogy az állam intézményei ezen czélokot és kötelességeket illetőleg forrasztó erővel bírjanak. Hiában fogja a törvény szárazon kimondani, hogy a magyar állam polgárai együttvéve egy politikai nemzet-testét alkotnak, mert ha a polgárok tekintélyes része annak az egy nemzeti körnek a melegét és kiváltságait a maguk mértékében élvezni nem tudván, a kötelék ellen tiltakozni fog, úgy az a törvény az államra nézve, kimondott olyan valamit, a minek értéke nincs. A magyar állam történeti multja megadja a jogot, hogy magát magyar nemzeti államnak tartsa, hirdesse és nevelje; a nemzetiségek kötelesek azt a történeti multat, a jogalapot, az állam ezen jellegét elismerni, de joguk van nemzetiségi individualitásukat is a nyelvben, a vallásban és a szokásban megtartani. Ha a nemzetiségek azt mondják, hogy a magyar nemzeti állam intézményei oly szabásuak, hogy azokban a nemzetiségek be nem illeszkedhetnek, úgy a dolgot megvizsgálni kötelesség és ha a panasz jogosult-

nak mutatkozik rajta segíteni feltétlenül szükséges leend.

Individualis nemzetiségi érdekeinkkel azonban nem szabad visszaélnünk. Nem szabad azokat a nemzeti állam rovására kitágítanunk, mert akkor a csekélyebb haszon árán veszedelembé dönthetjük az államot, a mi mindnyájunkra nézve a legfőbb jó. És ha úgy fog mutatkozni, hogy az individualis panaszok háta mögött valami olyan is van, a mi a hazafisággal, az állam integritásával ellenkezik, úgy azt a valamit az állam egész erejével meg kell semmisíteni.

Ez a mi véleményünk, így gondolkoztunk a multban és így gondolkozunk ma.

Várhatunk-e e téren valamit a most megalakult kormányától Báró Bánffy Dezsőnek? Igen. Az új miniszterelnök nem kedves ember a románság előtt, az kétségtelen. Rosz hírét azonban nem a hozzá közel levők, hanem a tőle távol állók terjesztették. És a tőle távol állók nem azért terjesztették rosz hírét, mert talán a román nemzetiségnek ártott, vagy talán vele szemben ellenszenvet táplált volna lelkében, hanem mert érdekeinek ártott azoknak, a kik a román-magyar testvériséget kitörölni szeretnék a létező törekvések sorából. Báró Bánffy Dezső román környezetére nagy hatással volt. Szamosujvárt Szabó püspök és környezete, Deésen Mán, Muntean, Naszódon Ciocan és kör-

nyezete és sokan mások a Báró Bánffy Dezső légköréből románságuk megtartása, nyílt hirdetése mellett a békes egyetértés és a józanabb politika hirdetői, nem azért csatlakoztak Bánffyhoz, mert benne egy nemzetiség-ölő autokratát láttak volna, hanem mert felfedeztek benne egy főurat, a ki az igazság mellől nem tágitva a román-magyar érdekeket, a kölcsönös békét, a jó egyetértést ápolni tudta. Ezért úgy ő, mint a hozzá közel álló románok, a távollevő intézők odiumát vonták magukra. A román nép csak hálával emlékezhetik meg arról a férfuról, a ki a naszódi román iskolai alapok ügyét szilárd alapokra fektette.

A komoly románságnak báró Bánffy kormányában biznia kell. Bánffy tapintata, türelme és a tárgy teljes ismerete hivatva van arra, hogy a magyar-román barátságot szilárdabb alapokra fektesse. Ez a közohaj, — mi bizunk abban, hogy br. Bánffy Dezső az általa kifejtett program alapján ennek a közohajnak meg fog felelni; hogy megtalálja módját annak, ha kell az elitáltak megkegyelmezése árán is, miszerint a románság visszatérhessen az alkotmány sánczai közé. Ez első sorban tőlünk is függ. Ha mi románok nem fogunk ezen irányban hajlandóságot mutatni és Bánffyt nem támogatjuk, úgy Bánffy elszigetelten a mi érdekünkben semmit sem tehet.

Moldován Gergely.

A ROMÁN NÉP EREDETE.

A román nép eredete sok fejtörés okozott a történészeknek. A kérdéssel sokan foglalkoztak már a nélkül, hogy a végeredményt illetőleg megállapodásra jutottak volna. Az ügy szerencsétlensége az, hogy a kérdés tárgyalásánál politikai motívumok is szerepelnek, a melyeknél fogva az írók a megfogható kétségtelen adatokat elmagyarázzák, döntőknek el nem ismerik. Innen van az, hogy míg az egyik rész e tárgyban kutatva előbbre és előbbre halad, hogy a kérdést a megoldás stádiumába hozza, addig a másik rész még mindig a múlt század álláspontját védi mereven tagad és a tudomány s a kutatás eredményeit bizonyítékoknak el nem fogadja. Természetes, ily helyzetben a harc egyenlőtlen; az egyik félnél a cél nem az, hogy a tiszta igazság kiderítéséért, hanem, hogy az igazság politikai motívumok, célok kedvéért eltakartassék, a mi sem a népnek, sem a tudománynak, sem az ügynek magának javára nem szolgálhat.

A kérdés a körül forog: Hol alakult a román nép? Miféle népelemből, mikor alakult?

Az egyik rész azt állítja, hogy a magyar állam román népe Daciában a trájánusi római legiók elemeiből alakult; tehát, hogy a román nép a magyar államban, különösen a mai Erdélyben, autochton. A magyarok a románokat bejövételük alkalmával itt kapták már. A másik rész ezen felfogással szemben azt állítja, hogy a románság különféle népelemekből a Balkánban alakult; hogy a honfoglaláskora románság hazánkban még nem volt, a bevándorlás csak a későbbi időkben kezdődött a balkáni részek felől.

A román nép dáciai eredetősége két magyar krónikásnak az állításain alapszik. Anonymus és Kézay a honfoglalásról írt munkájukban a román népről, mint ott talált népről emlékeznek meg.

Anonymusnál erre vonatkozólag a következő feljegyzésekre akadunk:

«És Pannonia földjét előttük szer-

főlött jónak magasztalják vala; mondják vala ugyanis, hogy ott igen nevezetes forrásvizok folynak egybe, a *Duna* és *Tisza* és más igen nevezetes, jó hallal bővelkedő források, mely földön szlávok, bolgárok, *oláhok* és a rómaiak pásztoraik laknak, mert Atilla király halála után Pannonia földjét a rómaiak legelőknék nevezik vala, mivel hogy nyájaik Pannonia földjén legelnek vala.»¹⁾

És ismét:

«És midőn ott továbbad időztek, akkor Töhötöm Harka atyja, a minthogy fortélyos ember vala, midőn kezdette halani a lakosoktól az erdőelvi föld jóságát, hol bizonyos *Gyelő oláh uralkodik vala*, arra kezdé áhítani, hogyha lehető volna az erdőelvi földet magának és maradékainak megszereznie, mi úgy is történt.» És ismét: «Ki is midőn megérkezett, azon föld jóságáról urának sokat beszéle, hogy azon földet igen jó folyók öntözik, melyek neveit és hasznait sorra elmondá, és hogy azok fővényébeu aranyat szednek s azon föld aranya a legjobb és hogy ott kőszót és sós kutakat ásnak és azon föld lakosai az egész világon a leghitványabb emberek,²⁾ mivel *oláhok* és szlávok s mivel ijön és nyilon kívül más fegyverők nincs és hogy vezérők *Gyelő* is nem igen bátor és nincsenek körötte jó vitézek, hogy ellene mernének állani a magyarok merészségének, minthogy a kunoktól és besenyőktől sok bántalmat szenvednek.»³⁾

¹⁾ Szabó Károly: Béla király névtelen jegyzőjének könyve a magyarok tetteiről, Budapest 1860 15. lap. »Et laudabant eis terram Pannoniae ultra modum esse bonam, dicebant enim, quod ibi confluerent nobilissimi fontes aquarum Danubius et Thiscia, et alii nobilissimi, fontes bonis piscibus abundantes, quam terram habitarent Sclavi, Bulgari et *Blachii* ac pastores Romanorum, quia post mortem Athilae regis terram Pannoniae Romani dicebant pascua esse, eo quod greges eorum in terra Pannoniae pascebantur. Endlicher: Anonymi etc. liber. Cap. IX.

²⁾ Szabó K. idézett könyve 35—37 lapokon.

³⁾ „villiores homines esse totius mundi“ — nem egyeztethető össze alábbi kijelentésével Anon-

Az ütközetről Anonymus a következőleg emlékezik meg:

« . . . mindkét sereg egyiránt viddalra kerüle és erősen vívának egymással, de meggyőzetének Gyeló vezér vitézei és közülök sok megöleték, többek pedig foglyokká lőnek. Midőn vezérok Gyeló azt látta, akkor élte védelme végett futásnak crede, kit is futtában, a mint a Szamos mellett épült várá felé sietett, Töhötöm vitézei merész nyargalvást üldöztvön, a Kapos folyó mellett megöletnek. Akkor a föld lakói urok halálát látván, tulajdon maguk jószántából kezét adva, Töhötömöt, Harka atyját urokká választák s azon helyen, melyet *Esküllőnek* hívnak, hitöket esküvel erősíték s az naptól fogva azon helyet *Esküllőnek* nevezték, mivel hogy ott esküdtek meg.¹⁾ »

Az eddig idézett részek szerint a honfoglaló magyarok Pannoniában és Erdélyben (Erdélyben) oláhokat (Blacok, Blasik) találtak, a kik Gyeló vezérok alatt saját földükön éltek, melynek központja Gyeló várá volt, a mostani Gyalu közelében. E szerint tehát a magyarok itt kapták a román népet bérendezkedve, saját intézményeik szerint élvön.

Kézay Simon magyar krónikájában

nymusnak: „et pugnatum est inter eos acriter“ és „ . . . sua propria voluntate dexteram dantes, dominum sibi elegerunt Tuhutum“ hogy t. i. az egész föld lehelitványabb népe a vitéz magyar hadakkal „erősen“ vívott volna meg s hogy ezzel a néppel a magyarok kezét fogtak volna, vagy hogy szabad választást engedtek volna neki a fejedelem jelölés tekintetében.

¹⁾ Szabó K. 38 l. Anonymusnak ezen fontos helye eredeti szövegezésben így szól: „ . . . utraque acies pariter ad pugnam pervenerunt, et pugnatum est inter eos acriter, sed victi sunt milites ducis Gelou et ex eis mult' interfecit, plures vero capti. Cum Gelou dux eorum hoc vidisset, tunc pro defensione vitae cum paucis fugam coepit, qui cum fugeret, properans ad castrum suum, juxta fluvium Zomus positum, milites Tuhutum audaci cursu persequentes, duces Geloum juxta fluvium Copus interfecerunt. Tunc habitatores terrae videntes mortem domini sui, sua propria voluntate dexteram dantes dominum sibi elegerunt Tuhutum, patrem Horea et in loco illo, qui dicitur Esculeu, fidem cum juramento firmaverunt et a die locus ille mutatus est Esculeu, eo, quod ibi juraverunt.“ Endlicher; Anonymi etc. liber caput XXVII.

a mai román népre vonatkozólag a következő feljegyzésekre akadunk:

»Pannonia, Pamfilia, Macedonia, Dalmatia és Frigia városai, melyeket a hunok gyakori rablásokkal és megszállásokkal zaklattak, Ethelétől szabadságot nyorvén; szülöttjük földét oda hágyva, az Adriai tengeren át Apuliába költözének, az oláhok, kik pásztoraik és jobbágyaik voltak, önkényt Pannoniában maradván.«²⁾

És ismét:

»Miután pedig Etele fiai a krimhildi csatában csak hogy nem mind elvesztek, Pannonia 10 esztendeig király nélkül vala csak jövevény szlávok, görögök, németek, morvák és oláhok (Vlackis) maradván benne, kik Etele életében neki köznépi szolgálattal szolgáltak vala.«³⁾

Fontosnak tartatik a következő feljegyzés:

»Maradt volt még a húnokból háromezer ember, kik a krimhildi csatából futással menekültek, kik is félvén a nyugati nemzetektől, Árpád idejéig a Sziklamezön maradtak s ott magokat nem húnoknak, hanem *székelyeknek* nevezték. Ezen székelyek ugyanis a húnok maradványai, kik midőn megtudták, hogy a magyarok Pannoniába másodszer visszajöttek, a visszatérőknek Ruthenia határszélein eléjük menének s Pannoniát együtt meghódítván, abban részt nyertek, de nem a pannoniai síkon, hanem az *oláhokkal együtt* a határszéli hegyek között kaptak osztályrészt. A honnan az oláhokkal összelegyedve, mint mondják, azok betűit használják.«³⁾

Kézay Simon tudása szerint a románok Atilla idejében már Pannoniában voltak, a kik Atillának köznépi szolgál-

¹⁾ Szabó Károly: Kézay Simon mester Magyar krónikája 30 l.

²⁾ U. o. 40. l.

³⁾ U. o. 38—30 l. » . . . Isti etenim Zatulii Hunorum sunt residui, qui dum Hungaros in Pannoniam iterato cognoverunt, remeasse, redentibus in Rrutheniis finibus occurrerunt, insimulque, Pannonia conquestata, partem in ea sunt adepti, non tamen in plano Pannoniae, sed cum Blackis in montibus confinii fortem habuerunt. Unde Blackis commixti litteris ipsorum uti perhibentur. *Horváthy Elek*: U. Simonis de Kéza Cron, Hung. pag. 62.

latot szolgáltak sőt szerinte a határszéli hegyek között (Erdély) a blackoknak bizonyos kulturájok is volt, önálló botúkkal bírtak, a melyek a székelyek által is használatba vétettek.

Mind a két krónikás a XIII-ik szá-

zadban élt, az első IV-ik Béla, a második Kun László király életében, tehát a honfoglalás után mintegy négy száz esztendővel.

(Folyt. köv.)

Moldován Gergely.

A ROMÁNOK UNIÁLÁSA ROMÁVAL. *)

Az erdélyi románok egyházi legfőbb hatósága 1697-ig Konstaninápolyban, metropolitájuk Bukarest városában székel, szóval a keleti egyházhoz tartoztak. A Rómával való egyesülés munkáját Erdélynek a Habsburgház alá kerülésével (1698.) *Teofil* gyulafehérvári román gör. keleti püspök indította meg.

1697. február havában Gyulafehérvárba zsinatot hívott össze, mely a következő román nyilatkozatot állította ki:

»Mi *Teofil*, Isten kegyelméből Erdély és a vele összekapcsolott magyarországi részek román egyházának püspöke úgy azon egyház egész klérusa, ezen irásunkkal mindazoknak, kiknek illik, emlékül hagyjuk, miszerint az elmúlt február hónapban, mikor nagy zsinatunk volt Gyula-Fehérvárit, egy szívvel határoztuk el, hogy a római katolikus anyaszentegyház kebelébe visszatérünk és vele újlag egyesülünk, mindazokat elfogadván, helyeslven és híven, a melyeket ő elfogad, vall és hiszen. És mindenekelőtt valljuk azon négy pontban foglaltakat, a melyek eddig minket kétfelé választottak:

a) Elismerjük, hogy a római pápa Krisztus egész egyházának, mely az egész világon elterjedett, látható feje.

b) Valljuk, hogy a menyországon, mely a boldogok lakhelye, és a poklon kívül, mely börtöne az elítélteknek, még egy harmadik hely is van, melyben a még

meg nem tisztult lelkek tartatnak és tisztulnak.

c) Hogy a kovásztalan kenyér élegetés az urvaesőrára és a miscáldozásra — nem kételkedünk.

d) Hisszük, miszerint a Szent-Lélek a Szenthéromság harmadik személye, az Atyától és a Fiútól ered. És elfogadunk, vallunk és hiszünk minden egyebet, a miket a katolikus anyaszentegyház elfogad, vall és hiszen.«

Ezen kinyilathoztatás után a következő három dolog kérotik a Felségtől:

»I. Hogy a görög vallásu papok és kalugérek nem csak a római katolikus, hanem az unitárius, lutheránus és kalvinista papokat megillető privilegiumokban és terümentességekben is részesüljenek.

»II. Minden faluban, a hol pap van, a templom paplakással is birjon, hogy a pap ne legyen kénytelen idegen házban, vagy helyen lakni.

»III. Hogy a papok felett való rendelkezés és kormányzás a püspök kezébe legyen letéve és semmiesetre a világiaknál, a mint eddig volt.«

Az aláírás ez volt:

»Mi előbb megnevezettek, *Teofil* és az egész klérus, mindezeket a Felséges Császártól nagy alázattal kérjük, a fennebbi pontokban foglaltakra magunkat Baranyai tisztelt lelkész, a gyulafehérvári román katolikus egyház plebánusa előtt, kötelezzük, melynek hitelo. és erőssége kedvéért saját kezünkkel aláírjuk s a püspöki és nagy zsinati peeséttel ollátjuk. Kelt Gyula-Fehérvártt. 1697. márczius 21-én. *Teofil*, a püspök és az egész klérus.«

*) Kiválóbb munkák e tárgyban: *Nilles Miklós: Symbolae* etc, Insbruck 1885.; *Fiedler József: Die Union der Walachen*, Bécs, 1872. *Cipariu T.: Acte și fragmente. Popca M.: Voehia Mitropolia*. Nagy-Szeben, 1872. s mások.

E nyilatkozat-félét Baranyai plébános latin nyelvre fordította és Kolonics utján Leopold császárhoz felterjeszti.

A tulajdonképpeni egyesülést Athánásius püspök hajtotta végre az 1700. szept. 4-én Gyulafehérvárt tartott zsinaton, miután Teofil már 1697. július havában elhalálozott.

A zsinat 1700. szeptember 5-én állította ki az áttérési okmányt, mely okmány így szól:

»Mi alólirottak püspök, esperesek, egész Erdély és a hozzátartozó részek román egyházának egész klérusa, tudokra adjuk mindazoknak, kiknek illik, különösen pedig Erdély rendének, miszerint tekintetbe véve ugy az emberi élet folyó változandóságát, mint szintén a lélek halhatatlanságát, (melyről mindenek felett kell gondoskodni), szabadon, önként, isten neve által buzdítatva, csináltuk a római katolikus egyházzal való egyesülést és ez által magunkat a római katolikus szentegyház tagjainak nyilvánítjuk, vallván és hívén mindazokat, a melyeket ő elfogad, vall és hisz, s legkülönsebben azon négy pontot, a melyeknél fogva eddig mi egymástól elválasztva gondoltuk magunkat, s a melyek úgy ő császári Felségének kegyes dekrétuma, mint szintén az érsek ő eminentiájának diplomája által javasoltattak; mely okból akarjuk, hogy mi is mindazon jogoknak és kiváltságoknak örvendjünk, a melyeknek Magyarország volt királyai által alkotott törvényeknél fogva azon anyaszentegyház pappjai is örvendenek; úgy mi is ő

császári királyi Felségének és érsek primásának említett dekrétumainál fogva ezentul mint azon egyház tagjai örvendezzünk. Ezeknek nagyobb hitele és erőssége kedvéért megerősítettük ezen manifestumunkat saját aláírásunkkal és a gyula-fehérvári monostor pecsétjével és saját pecséteinkkel. Gyula-Fehérvárt, 1700 szeptember 5-én (L. S.) Athánásius püspök. Azután következik 54 esperes és 1563 lelkész aláírása.¹⁾

Az áttért püspök és esperesek kikötik és kijelentik: »Mi a kik aláírtuk ez okmányt, csak úgy egyesülünk, hogy egész szertartásunk, az isteni szolgálat, böjtök és az áldás dolgában mind eddigi állapotjukba fennmaradjanak. Ha pedig fen nem tartatnának, úgy a mi pecséteink is elveszítsék erejüket ránk nézve, Athánásius püspök pedig továbbra is fejünk legyen és őt senki meg ne zavarja.«²⁾

Ezen okmánynál fogva 200,000 román család tért át.

Hosszas villongás támadt erre. Bukow osztrák generális bejött Erdélybe rendet csinálni. Itt közöljük 1762-ből az általa végrehajtott népszékszámolást, a melyből a román vallási állapotok és népeségi viszonyokra igen érdekes adatokra akadunk. Ime az eredeti kimutatás:

¹⁾ L. Nilles I. k. 205. l. A püspök, esperesek stb. aláírásai láthatók Nillesnél I. k. 208–212 lapon, a hol az áttérési eredeti okmány másolata is feltalálható.

²⁾ Nilles: I. k. 207 lapon az eredeti román és latin szöveg látható.

Ad. Nr. aul. transil. 485 ex a. 1762

Beilage zum *a. u.* Vortrage die von dem Freiherrn v. Bukow uns eingeschickten Tabellen über die unirten und nichtunirten Wallachen in dem Fürstthum Siebenbürgen und nunmehr hieraus geben kommende Expeditiones für den nicht unirten Bischöffen betreffen.

Dto. 5. Sept. 1762.

(Collect. I. c. d. P.)

EXTRACTUS

Summarum omnium in Incl. Principatus Transilvaniae Cottibus, Districtibus, sedibus saxonalibus et siculis Unitorum et non Unitorum Vallachicorum Popparum laicarum familiarum emplorumque iuxta repertum Religionis statum Distributorum ut et horum beneficiorum seu fundorum, una cum domibus parochialibus repibilium.

Comitatus Districtus et sedes	Status personalis				Concessa templa		Fundi ad ecclesias spectantes				Annot.
	Uniti		non Uniti		unitis	non unitis	agri a Cubulis	foeneta Curum	vineae urnarum	Domus pa- rochl- ales	
	Popao	latae familias	Popao	latae familias							
Cottus Albensis cum											
D. Zalatna . . .	363	3236	258	16630	78	152	2300	1008	2172	309	
» Küküllő . . .	114	912	58	5579	28	55	997	402	706	136	
» Torda . . .	216	864	90	9219	32	118	15557	954	78	220	
» Colos . . .	185	1.21	106	11324	32	138	2312 ¹ / ₂	1016 ¹ / ₂	25	254	
» Doboka . . .	159	2654	125	8699	58	108	1289	743	65	210	
» Szolnok ins. . .	233	2478	113	10171	51	138	833	482 ¹ / ₂	63 ¹ / ₂	166	
» Hunyad . . .	235	4031	58	14886	71	214	593	278	312	132	
» Szolnok med. . .	61	411	97	5687	15	93	577 ¹ / ₂	332	91	107	
» Kraszna . . .	—	1	77	2428	—	44	197	138 ¹ / ₂	—	34	
» Zaránd . . .	38	208	36	6369	4	79	72	59	30	23	
» D. Kővár . . .	88	1005	88	3607	27	57	35	48	—	20	
» D. Fogaras . . .	107	472	146	5339	23	40	99 ¹ / ₂	41 ¹ / ₂	—	3	
sed. Udvarhely . . .	7	463	—	346	3	3	1	—	—	5	
» Háromszék . . .	19	463	11	1412	10	12	—	—	—	15	
» Csik . . .	16	820	—	—	7	—	3	1	—	3	
» Maros . . .	62	575	—	1535	23	21	59	33	—	21	
» Aranyos . . .	20	138	28	1055	4	14	128	101	188	22	
D. Cibini . . .	105	299	—	6810	8	21	137 ¹ / ₂	67 ¹ / ₂	—	15	
» Schaesburg . . .	1	—	—	460	—	1	12	3	—	1	
» Coron . . .	—	1	72	4868	—	25	—	—	—	—	
sed. Mediens . . .	11	202	2	1266	7	1	136	12	80	9	
D. Bistritz . . .	97	4508	—	142	30	—	93 ¹ / ₂	28	3	11	
sed. Sabes . . .	15	10	—	1060	—	9	69	28	40	1	
s. Sink . . .	12	51	—	1082	1	1	5	6	—	—	
Rupres . . .	6	15	—	872	1	1	18	6	—	—	
Mercurium . . .	14	67	—	1213	2	5	126	29	—	2	
Broos Sz. város . . .	43	93	—	2098	4	11	15	32 ¹ / ₂	—	6	
Leschkirch . . .	23	14	—	1246	2	4	64	21	—	—	
S u m a .	2250	25223	1365	128653	521	1366	11728¹/₃	5916	3.53¹/₃	1726	

Ad. B. de Bukow m. p., Fr. L. B. de Dietrich m. p., L. B. v. Möringer m. p.,

NB. Hiebei sind noch die Monasterien weder stehende noch abgerissene nicht deren Fundi und beneficia ohngeachtet etlichemal wiederholte Ermessung noch nicht haben gründlich cruirt werden können, welche aber doch mit nächsten folgen sollen.

A végösszegezés szerint Erdélyben volt:

1. Unitus román lelkész	2.250.
2. » » család	25.233.
3. Disunitus » lelkész	1.365.
4. » » család	128.653.

Összesen 1726 papilakkal.

R. J.

A ROMÁN TEMPLOM.

1848 előtt hazánkban a szilárd anyagból épített templomok ritkák a romáuknál. Ma már a románság is általában kő, vagy téglanyagból építi fel templomait. Rendesen dombtetőkön, magasabb helyeken emelkedtek a fából épült szűk, primitív alkotmányok. Ennek okát dr. Grama A. (Ist. bis. rom. unite cu Roma 213—214. l.) így adja elő:

»A régi román templom-építés egyik jellemző vonása, hogy a templom emelkedettebb helyen álljon. Ez a szokás onnan eredhet, hogy a románok vallása hazánkban túrt lévén, a földesurak csak természetlen helyeket, rendesen dombokat, a községen kívül fekvő, használhatlan földeket engedélyeztek a templom építésre. Az is lehetséges, hogy e szokást a régi rómaiaktól örököltük, a kik templomaikat emelkedettebb helyekre építették.«

Grama urnak egyik indoka sem fogadható el. A hazai jobbgység sorsa bármily nyomasztó volt, nem volt olyan nyomasztó, mint más országokban. És különösen nálunk a román templommal szemben a földesurak kiváló figyelemmel és jóindulattal viseltettek; nemhogy ne adományoztak volna alkalmas templomhelyeket, hanem a templomokat különféle adományokban is részesítették. Római szokásról sem lehet szó; a görögök hasonlóképpen építkeztek; valamint keleten ez volt az általános divat.

A kérdésnek mélyebben fekvő indoka van. A Balkán félszigeten Konstantin császár uralkodása előtt és után a templomot emelkedettebb helyekre építették. Tertulian (Adv. Valent 3 fej.) azt mondja: »A lélek háza legyen egyszerű és emelkedettebb helyen álljon, keletfelé fordulva, mert a Szent-Lélek szereti azt.«

Konstantin előtt a nikodemiai templom emelkedettebb helyen állott, hogy Diocletian saját palotájából szemlélhette. Szent Ágoston és mások a templomról, mint emelkedettebb helyen álló épületről emlékeznek meg. A román templom be-

osztásában a balkáni első kereszténység templomának beosztása tartatott fenn. A két nem elkülönítése, a kántorok helye (strana), az oltár, a templom falainak befestése különféle freskokkal, a temető a templom közelében, a toka használata, mind keletre emlékeztet. Az emelkedettebb hely a templom építésnél szintén balkáni. Az egyházban e szokás a Szentírás ezen szavain alapszik különben: »Te vagy a kőszikla és erre a kősziklára építem fel templomomat.« (Máté 16.) A román templom ezen sajátágaiban nem kereshetünk semmiféle itáliai, római szokást; de dáciáit sem.

Ha igaz volna az, a mit a román történet-, és egyházírók állítanak, hogy a románság Dáciában alakult és a gótok *Ulfilasa* dáciái román püspök volt (L. Popea Miklós Vechia mitropolia), akkor a dolgok természetes rendje az lett volna, hogy Dáciában a románság között sajátosabb egyházi élet fejlődjék, más benyomásokat kapjon, és azokat a benyomásokat magával tovább és tovább vigye a Balkán felé való vándorlásaiban. És ha igaz volna a román történetíróknak az az állítása, hogy a románság Dáciában, különösen Erdélyben alakult, hogy itt szaporodott volna fel az elem és innen vándorolt volna kifelé; hogy tehát itt úr volt, az ország tulajdonosa s csak 1437-ben lett a nép a jobbgység lánczaiba taszítva, akkor itt, Trájántól 1437-ig, különösen miután még itt püspökökkel is bírt, egyházilag berendezkedett volna, épített volna magának kőtemplomokat, klastromokat, zárdákat, a melyeknek emléke fenmaradt volna a magyarok bejövetele idejére, vagy azutánra is. Ilyen egyházi berendezkedés nyomaira nem akadhatunk. Ha e nép szegénységben, a szolgaság idején (1437. után) fatemplomokat tudott minden községben felállítani, inkább tette ezt akkor, a mikor még szabad volt, hogy nagyobb szabásu, vagy szilárdabb anyagu templomokat építsen magának. Ilyen templom nyomokra azonban nem akadunk.

A Balkánban maig is építnek fából templomokat, szegényesen. Ezt a szegényes külsejű és bizánci beosztású fatemplomot a románság magával hozta. Vándorlásaiban csak ideiglenesen rendezkedett be. A vándorló népnek sem ideje,

sem költsége nem val' állandó, nagy templomokat építeni. Ez mi idenesetre egy fontos adalékot képez a románság balkáni eredetiségéhez.

(—)

A ROMÁN ÁLLAM INTÉZMÉNYEIBŐL. ¹⁾

I. A zsidókérdés Romániában.

Nemzetközi jogfogalmak szerint nem létezhetik ember, a ki ne tartozzék valamely nemzettesthez, a ki hazátlan legyen. Két hazája sem lehet senkinek és nem állhat kötelékében két nemzettestnek, mert ez állam és állam között kellemetlen összeütközéseket idézhet elő.

A román alkotmánytörvény (2. cikk. 7. §. II. a) a román földön született zsidókat *idegeneknek* (streini) jelenti ki. A román alaptörvény csak *vérszerinti* és egyénileg *naturalizált románokat* ismer. Ezek Romániának állampolgárai. Így a román államban született zsidók, a kik idegen hatalomnak sem alattvalói, a külön egyéni naturalizálás nélkül még nem voltak állampolgárok és állampolgári jogokat nem gyakorolhattak. Románia alkotmánytörvénye e szerint hazátlannak jelentett ki sok százezer embert, kik még is helyhez valának kötve, nem költözhettek, külföldre ki nem mehettek, mert utlevélnek kiállítására a román kormány magát kötelezve nem érezte.

Európa ezen állapotokkal nem egyszer foglalkozott már. Az 1858-ki párizsi Conventio 46-ik cikkelye kötelességévé tette a román törvényhozásnak, hogy a zsidók polgársága kérdésében a legközelebbi alkalommal intézkedjék. A román törvényhozás 1864. december 1-én kihirdetett »Codicele civil« (polgári törvénykönyv), (9-ik cikk) és az 1866. június 30-án kihirdetett alkotmány törvényben

(7. cikk) e tárgyban rendelkezik is, de úgy, hogy csak »a keresztény vallású« idegenek naturalizását szabályozta, a zsidók ezuttal is kívül maradtak az állampolgári kötelekeken.

Igy történt aztán, hogy 1878-ban a berlini Congressuson a zsidók kérdésével ismét foglalkoztak. A határozat ez:

»A magas szerződő felek elismerik Románia függetlenségét, azt a következő feltételekhez kötve:

1. *Vallási vagy felekezeti különbség nem hozható fel senki ellen indokul arra, hogy kizárassék vagy képteleníttessék polgári és politikai jogai élvezetére, közhivatalok, tisztiségek és méltóságok viselésére vagy a különféle üzletek és iparok bármely helyen való folytatására;* 2. minden hitvallás szabadsága és külső gyakorlása biztosítva lesz úgy a román állam honosai, mint a külföldiekre nézve és a különféle vallásfelekezeteknek sem egyházi szervezkedése, sem lelki főnökeikhez való viszonyaik útjába akadályt gördíteni nem szabad. Minden hatalom honosai, legyenek azok kereskedők vagy mások, Romániában valláskülönbség nélkül teljes egyenlőség alapján való bánásmódban részesülendek. (Berlini szerződés 43. és 44. cikk.). Ezen cikkelyekben foglalt feltételeknek a román törvényhozás, mint alább látni fogjuk, eleget tett.

Ennek következtében a román törvényhozás 1879. okt. 25-én megszavazta a következő törvényezikket s az által hatályon kívül helyezte a polgári törvénykönyv és az alkotmánytörvény idevágó részeit:

¹⁾ I. »A román állam intézményei« cím alatt I. Dr. Papp László munkáját, Sátorajaujhely 1888.

1. §. Az idegen valláskülönbség nélkül, akár alattvaló, akár idegen pártfogás alatti nem-alattvaló következő feltételek alatt nyerhet polgárjogot: a) az idegen honosítási kérvényt nyújt be, melyben megjelöli a birtokában levő tőkét, foglalkozása vagy üzlete nemét s Romániában való megtelepedési szándékát, b) a kérvény benyújtása után tíz évig az országban fog lakni s tetteivel bizonyítandja be, hogy az országra nézve fontos.

2. § Várakozási idő (stagiū) nem kívántatik még a) azoktól, kik az országba ipart hoztak be, kiknek hasznos találmányaik vagy kitűnő tehetségeik vannak, vagy kik nagy ipari és kereskedelmi vállalatokat alapítottak, b) kik Romániában születtek s neveltettek t. i. az országban lakó szülők által, kik soha nem részesültek idegen védelemben, c) kik a háború idejében a zászló alatt Románia függetlenségeért szolgáltak s a kormány javaslatára egyetlen törvény által, más formaságok nélkül együttesen honosíthatók.

3. §. A honosítás csak törvény által s csak egyénileg engedélyezhető.

4. §. Külön törvény fogja meghatározni, hogy idegenek mily módon telepedhetnek meg Romániában.

5. §. Csak románok, vagy honosított románok szerezhetnek ingatlan földbirtokot Romániában. Az eddig megkötött szerződések tiszteletben tartatnak; a ma fennálló nemzetközi szerződések záradékaikkal s kitűzött határidőkkel együtt érvényben maradnak.

Ezzel a törvénycikkkel a helyzet nem változott Romániában. Évenként a román törvényhozás alig egy pár zsidót honosít.

A román zsidóság a hazátlanság kérdésében úgy segített magán, hogy idegen hatalmak képviselőinek az oltalmát vették igénybe. Legtöbbször osztrák-magyar alattvalókká lettek, mint voltak mindezen törvények megalkotása előtt is. A román kormány 1888-ban külügyi képviselőtűntet a protectoratus felmondására bírta, mely az illető alattvalókat arról értesítette, hogy az osztrák-magyar állampolgárságért folyamodhatnak. Ily módon lett

több benszülött román zsidó magyar vagy osztrák állampolgár. A román kormányt erre a lépésre az a körülmény bírta, hogy az osztrák-magyar alattvalóknak kimutatott zsidók nem voltak a román hadseregbe besorozhatók. A román ujjonczelő-állítási törvény megszabja mindazoknak a katonai kötelezettséget, a kik nem állampolgárok, idegenek, de a kik nem állanak idegen hatalmak protectoratusa alatt. A zsidók e szerint Romániában, bár nem állampolgárok, az államért, a mely nem hazájuk, a nemzetért, mely nem nemzetük, vérük és vagyonuk feláldozására vannak kötelezve, a nélkül, hogy kárpótlásul jogokat gyakorolhatnának.

II. Polgári házasság.

Nevezetes változtatást tett a román intézményeken a polgári törvénykönyv az által, hogy behozta a polgári házasságot s ennek folytán az anyakönyvek vezetését a papság kezéből kivévén, a polgári hatóságra bízta.

A szülöttek, házasságra lépők és halottak anyakönyveit falusi községekben magok az előjárók, városi községekben pedig az e végett kinevezett polgári tisztviselők vezetik (oficiari de stare civila). Ugyancsak ők szolgáltatják ki a felek kérelmére vagy a hatóságok megkeresésére az anyakönyvi kivonatokat is. Az anyakönyvek két példányban vezetődnek, melyek egyike a község házában, másika pedig a megyei törvényszék irodájában (grefa) őriztetik.

Minden apa, kinek gyermeke születik, köteles erről az előjáróságot értesíteni. Ha az apa távol van, akkor a születésnél segédkezett orvos, sebész, bába, vagy más személyek, kik a szülés megtörténtekor ott voltak, tesznek erről jelentést.

A haláleseteket két tanu jelenti be az előjáróságnak. Megkivántatik, hogy a tanuk az elhaltak közeli rokonai vagy szomszédai legyenek. Senkit nem szabad eltemetni az előjáró engedélye nélkül. Az eltakarítás csak a halál percétől számítandó 36 óra múlva engedtetik meg. Azt, hogy az illető személy élettelen, fa-

lusi községekben az előljárók, városokban pedig az orvosnak kell constatalnia.

A házasságra lépés föltételei a férfinál 18, a nőnél 15 évet betöltött életkor. Házasságkötéshez szükséges a szülők beleegyezése. Ha az apa és anya gyermekek házasságára nézve nincsenek egy értelemben, az apa akarata döntő. Ha a szülők nem élnek, a nagyszülők beleegyezése kéretik ki s ha ezek sincsenek életben, akkor a gondnok vagy gyám beleegyezése szükséges.

A törvény megkívánja, hogy a házasságra lépő gyermekek mindig kikérjék szüleik beleegyezését. Azonban a szülők ellenzése daczára is házasságra léphetnek a 25 évet meghaladott férfis és 21 évet meghaladott nőszemélyek.

Ha a szülők vagy nagyszülők nem egyeznek bele gyermekök, illetőleg unokájuk házasságába, a gyermeknek egyegy havi időközönként kétszer kell ismételnie ez iránti kérelmét s ha a kért beleegyezés harmadszor is megtagadtatik, akkor a harmadik hó végével a házasság szülői beleegyezés nélkül is megköthető.

A házasságkötéshez a törvényes életkor, s a szülői beleegyezésen kívül megkívántatik az is, hogy a házasságra lépők közt a törvényben részletezett házassági akadályok valamelyike fenn ne forogjon, s hogy az előirt kihirdetések megtörténjenek. A házassági akadályok alóli felmentést a törvény által meghatározott esetekben a fejedelem adja meg.

A házasság megkötését két kihirdetés előzi meg. A kihirdetések 8 napi időközönként a templom s a községház ajtaja előtt eszközöltetnek. A kihirdetéseknél mind a két helyen okvetlenül meg kell történniök. Az esketés a második kihirdetéstől számítandó 3 nap múlva megy véghez.

A házasság nyilvánosan a községi előljáró vagy az e végre kirendelt polgári tisztviselők előtt köttetik meg. Az előljáró vagy polgári tisztviselő megkérdezi az illetőket, hogy akarnak-e házas-társak lenni s igenlő választ nyervén, a házasságot megkötöttnek nyilvánítja s erről jegyzőkönyvet vevőn fel, ezt alá-

írják az előljáró vagy tisztviselő, a beleegyzésüket adó szülők és házas-társak, ha írni tudnak, továbbá 4 férfi-tanú, kik román polgárok s életöknek 20-ik évét betöltötték.

A házasságnak az előljáróság előtti megkötése után az illetők az egyházi áldás felvétele végett vallásuk templomába mennek, mivel a román alkotmány 22-ik §-a a házasságokhoz az egyházi áldást megkívánja.

III. Zárdák, javak.

Egy országban sincs annyi zárda és templom, mint Romániában. Ez a mellett bizonyít, hogy a románok ősei nagyon vallásosak és istenfélők voltak. Sok zárdát magok a fejedelmek s az egyes hadvezérek alapítottak akkor, midőn az ország ellenségei ellen folytatott háborúból győzelmesen tértek vissza. Bármerre tekintünk, egy-egy zárda vagy templom ötlük szemünkbe, melyek mindenike gazdagon javadalmaztatott alapítója által. Ezen zárdák azon célból alapítottak, hogy azokban a tudományok műveltesenek, a jótékony-ság és vendégszeretet erényei gyakoroltassanak.

Romániában több mint 173 nagyobb és nem kevesebb mint 146 kisebb zárda van.¹⁾

A görög nemzetiségű moldova- és oláhországi fejedelmek uralma alatt, mely több mintegy századig (1716—1821.) tartott, sok görög szerzetes vándorolt be a két román államba, kik a román zárdákba bejutván, azoknak javait kezelték és jelentékeny jövedelmeit saját és hozzátartozóik céljaira fordították. Ezen idegen szerzetesek idővel a román zárdajavak tulajdonosainak tekintették magokat s azok évi jövedelmeinek nagyrészt a jeruzsálemi, Athos-hegyi, szinai, konstantinápolyi, alexandriai, antiochiai stb. görög zárdák fentartására fordították. Azon román zárdák, melyeknek jövedelmei a külföldi görög szerzetrendek fentartására szolgáltak »monastire inchi-

¹⁾ Román nyelven a nagyobb zárda neve: monastire, a kisebb pedig: schitu.

nate» nevet viseltek, mi annyit jelentett, hogy az érintett román zárdák jövedelme a külföldi görög zárdáknak van dedicálva, felajánlva.

Hogy mily jövedelmeket huztak az idegen szerzetesek hosszú időközön át a román zárdajavakból, eléggé mutatja azon egy adat is, hogy a dedicált moldovai román zárdák jövedelme, mely a külföldi görög szerzetrendeknek szokott évenként küldetni, 1852-ik évben 173,336 es. kir. arany volt; holott ugyanazon időben a moldovai érsek és püspökök összes jövedelme 49,000 s az összes román zárdáké csak 30,000 es. kir. arany volt.

Cuza I. Sándor János fejedelem uralkodása alatt megszűnt a görög szerzeteseknek a román zárdajavakkal való rendelkezési joguk. Ugyanis ezen fejedelem alatt meghozott a zárdajavak secularisációjára vonatkozó törvényczikk, mely 1863. évi szeptembér 15-én kihirdetett:

Ezen törvényczikk a romániai összes zárdajavakat az állam tulajdonának nyilvánítja s a zárdajavak jövedelmeit az államköltségvetés bevételei közé sorozza. Azon külföldi görög szerzetrendek, melyek a román zárdajavak jövedelmei egy részéből tartattak fenn, egyszermindenkorra 82 milliónyi régi lei (franc) segílyt kapnak. Ezen összegbe beszámítatik azon 31 millió régi lei is, mely összeggel a külföldi szerzetrendek régibb szerződés szerint Oláhországnak tartoztak. A külföldi szerzetrendek kötelesek évenként számot adni a nekik adományozott segílyösszeg jövedelmei mikénti felhasználásáról. A jövedelmek csak a kitűzött célra, vagyis az orthodox egyháznak s ehhez tartozó jótékony intézeteknek keleten (in Oriente) való fentartására fordíthatók, azonban magához a tőkéhez nyulni s azt fogyasztani egyáltalában nem szabad.

A törvény a külföldi szerzetrendeknek megszavazott segílyösszeget kivül még 10 milló régi lei-t rendel fordíthatni egy Konstantinápolyban felállítandó polgári iskola és kórház fentartására. Ezen

iskola és kórházban bármely szertartásu keresztények felvevődök. Ezen két intézet igazgatósága áll a román kormány által kinevezett két tagból, kikhez a külföldi szerzetrendek is két tagot neveznek ki. Ezen igazgatóság elnöke a román állami konstánti apolyi ügynöke. ¹⁾

Az 1864. évi november 30-án hatályba lépett törvényczikk szerint csak azon férfi-személy vétethetik fel a szerzetrendbe, ki az előszabott kánoni vizsga folytán a szerzetesi életre való komoly hivatását és képességét bobizonyította, ki életének legalább 60-ik évét betöltötte vagy ha fiatalabb is ömagával tehetetlen vagy gyógyíthatlan bajban szenved és végre ki az állampénztárból öt megillető nyugdíjáról lemond.

A szerzetrendbe felvétethetnek azonban a szerzetesi életre hivatással bíró oly ifjak, kik a felsőbb seminariális tanulmányokat befejezték. Ilyen ifjak felvétele azon célból engedtetik meg, hogy a magasabb klerus belőlök kerülhessen ki.

Csak oly nő vétethetik fel a szerzetrendbe, ki férjetlen és az előszabott kánoni vizsga folytán a szerzetesi életre ajatossága és vallásosságánál fogva hivatottnak találtatott, ki az állampénztárból öt megillető nyugdíjáról lemond, és ki életének legalább 50-ik évét betöltötte.

Ezen feltételek két utolsója hiányában is felvétethetnek a szerzetrendbe oly nők, kik nyomorékok, gyógyíthatlan betegségben szenvednek s mintszükszükségű szegények nem tarthatják fenn magokat, továbbá azok, kik azért választották életpályájukul a szerzetesi életet, hogy az állam egyéb jótékony intézeteiben betegápolással vagy az állami iskolákban tanítással foglalkozzanak, azonban az ilyen szerzetesek sem lehetnek 30 évesnél fiatalabbak; midőn a szerzetrendbe felvétetnek.

¹⁾ Most, miután Románia független állam lett, az európai udvaroknál nem diplomatai ügynökök (agenti), hanem követek (legati) által képviselteti magát s így a két intézet igazgatóságának elnöke a konstántinápolyi román követ lett.

NÉPSZOKÁSOK.

I.

A fenyő a sírnál.

A ki Topánfalva, Abrudbánya vidékén utazott a láttávolban elterülő temetők egyes sírjainál beszűrt magas fenyőrudakat láthatott. A héjjától megtisztított fenyőn a havasi rajzmesterek különféle ezirádákat metszenek; a tetejére színes zsebkendőket, vagy virág csokrokat aggatnak. Az ilyen fiatal fenyőszállal ellátott sírban hajadon leány, vagy nőtelen ifju nyugszik.

Mikor az ifjú legény behunyta szemeit, legények, leányok együtt elmennek a fenyvesbe s kiválasztanak valamely szép sugár fenyőt, levéjják. A mint a fenyőt hozzák lefelé, a csoport a következő éneket énekl:

— Drágalátos fenyő!
Ugyan mi sors ére,
Hogy a sziklás hegyről
Leszálltál az érbe?

— Nem volt ez a sorsom
De hozzám jövének,
Valami legények,
Mind hajadon fővel,
Kezőkben fejszével,
Leteríteni vágytak,
Fejszével levágtak.
Azzal dicsekedtek,
Hogy majd elültetnek,
Falu közepébe,
Forrás közelébe.
Virágos kertágyba.—
Válogatott földbe.
Ime elültettek,
Szomorú fejfához,
Szép legény sírjához.

— Drágalátos fenyő!
Ne búsulj már azon,
Ne búsulj te nagyon,—
Mert van a legénynek,
Drága édes atyja,
Szerető jó anyja,

Sok édes testvére,
Unoka nővére,
Összegyülnek majdan,
Könyök fog áradni:
Nem fogsz elszáradni.

Mikor aztán a csapat a halottas házhoz megérkezik s a fenyőt tisztítani kezdi, a következő soroakat énekl:

— Drágalátos ifjú!
Nem tetszik, nem tetszik,
Hogy a felesége
Ugy felnyúlt az égbe!
Hogy szirt volt hazája,
S fejsze a halála!

— Drágalátos ifjú!
Nem tetszik, nem tetszik
Milyen a ruhája,
Nem tetszik, nem tetszik,
Hogy a felesége
Drága szép köténye
Tarka a lévéltől!

Ez a szokás Románia s a Dunán túli részek románságánál is megvan.

A fenyőfa egyáltalában nagy szerepet játszik a havasi ember életében. Az neki a tejelő tehene, a mindennapi kenyere. Sajnos, hogy nem tudja megkímélni.

Sok mindent beszélnek a fenyőről.

Midőn Szűz Mária a Golgotra hegyét megmászta, hogy a felfeszített Megváltót meglássa, édesen pihent a fenyőfa árnyékában. Mária ezért megáldotta, azért e fa tülevelei állandóan zöldek.

A fenyőfa ágai mintha megannyi esap volna a törzsben. Honnan van ez? A legenda úgy tartja, hogy a sátán megharagudott volt a fenyőre, a miért mindig zöld? Feltette magába, hogy kipusztítja, elszáritja, fogta magát és köröskörül nagy vasszegeket vert a törzsbe. Hanem a fa meg lévén áldva, az isten úgy rendelte, hogy azon szegek fává változzanak át.

A legenda szerint, az ördög annak idejében kecskéket őrzött volt. Egyszer a

kecskék elkóboroltak, hogy az ördög nem tudta hol vannak. Kis szöveget vert tehát a fenyőbe, s azokon felmászott, hogy utánna nézhessen állatjainak. Nem tett ez az Istennek s úgy rendelte, hogy az ágacsok keresztalakú hajtásokkal bírnak. Felérván a fenyőfa tetejére, az ördög meglátta itt a keresztalakot, megijedt, ijedtében lebukott s oly foly fekete lett, mint a szén.')

II.

A kereszt-barátság.

(Frați de cruce.)

A barátság nagy szerepet játszik a román népnél.

A román ember valódi néven testvérnek — frate — nevezi barátját. A *prietin* idegen kölcsönzés ritkább használatu. „A barát pénzes erszényed és kukoricás zsákod” — szokta mondani a román ember; minden földi bajban az szokta őt megsegíteni.

Igyekszik is mindenki szert tenni egy-egy jó barátra, testvérré.

Már gyermek-korban szokták a barátságot megkötni.

Van a barátságnak, a testvérségnek egy neme, a mely a románságnál mai napig fentartotta magát, s melyet bizonyos formálítások között kötnek meg, mi által két egyén jóban, rosszban elválaszthatatlannokká lesznek egymástól. A román ezeket „*frați de cruce*”, kereszttestvéreknek, barátoknak nevezi.

A móczoknál különösen divatozik ez a szokás. (Franc: Rom. din munții apuseni.) A mócz iparos, bányász nép lévén országot-világot bekalandoz, vagy a föld mélyébe ereszkedik le; igen nagy szűkségét érzi tehát a valódi, őszinte barátnak.

A frigyét következőleg szokták megkötni.

Só és kenyér felett ezt az eskü formát mondják el:

„Testvéred leszek a halálig, megválllok a kenyértől és a sótól inkább, mint tőled.”

Ezen eskü elmondása után a két egyén kereszttestvér lesz.

A Fehér-Körös mentén e tekintetben más szokás van divatban. A frigy megkötése előtt a két egyén tövissel megszúrják kis ujjuk begyét, a kifolyó vért összevegyítik, kezét adnak egymásnak, mi által a testvéri frigy örök időkre meg van kötve.

Alexandri szerint a román királyságban a testvéri szövetséget akként szokták megkötni, hogy a két jelölt a jobb kart kereszt alakban felmetszi s a kifolyó vért összevegyíti.

E perctől fogva a két egyén egymást frate, fértate-nak hívja.

A lányok hasonló módon szoktak szövetséget kötni, ezek aztán egymást *surate*-knak nevezik. Küküllőmentén az ilyen barátságban élők (*věr, verișoară*), unokafivérnek hivta egymást.

Szebenvármegyének több községében Szent Tódor napján a gyermekek kézen fogva valamely gyümölcsfa körül forognak s azok, a kik ilyen frigyre akarnak lépni, e szöveget intézik egymáshoz:

„Testvér, testvér! meddig leszesz testvér?”

„Halálig testvéred leszek!”

E kérdés és felelet után egymás között apró kalácsokat osztanak ki; az anyák e kalácsokat tisztán e ezéla sütötték.

Csak egy-egy személylyel lehet ilyen barátságot kötni, rendesen gyermekkorban 10—16 év között, vagy azután is, de házasság előtt. Sem a férfi, sem a nő házasság után nem köthet többé ilyen szövetséget.

Ezen szövetséget rendesen Szent-Tódor napján (Május) szoktak kötni a móczok között is.

A román népköltészet sokat tud mondani a szövetségesek erényeiről.

Természetesen, a frigynek csak a halál vet véget. Mikor a kereszttestvért temetik, a barát hajadon fővel kíséri a ko-

1) Lásd: Burada Todor „Datinile” stb. Jassi 1882. 27 és köv. lapjain. Albina Carpaților 1879—80. évfolyam. 88 lapon Marián Flavian cikkét, vagy Hasdeu B. Cuvinte din betrani. Bukarest, 1880. II. kötet 713. és következő lapjain. Hasdeu: Istoria critică Bukarest, 1874. II. k 64—79 lapokon

porsót, éppen mint a többi rokon; részt vesz a temetés minden szertartásaiban, előkészületeiben, vagy viszi a koporsót a többi ismerősökkel, s az elhaltak emlékéért, a míg él, megőrzi, gyakran mondogatván: „Nekem is volt kereszttestvérem, de nem vala szerencsém hozzá.”

A kereszttestvérek gyermekei között házasság nem létesülhet, bűnnek tartják. Csak olyanok szoktak ilyen házasságot kötni, a kik egymás iránt rendkívüli szerelmet táplálnak; vagy üzletük, életmódjuk a házasságot megparancsolja.

A frigykötők egész életükön át testvérek, barátok lesznek. Soha nem czivakodnak és egymást el nem árulják. Néphit szerint egy ilyen testvér értékesebb egy valódi testvérnél. Titkaikat senkinek fel nem fedezik; egymásról soha rosszat nem mondanak; egymásnak javát minden megengedett uton és módon elősegítik, bajaikban egymást egész vagyonukkal elsegítik, sőt egymásért még a halált is kifogadják.

A szó valódi értelmében két lélek egy testben.

A román irók úgy tartják, hogy e szokást a kereszties háborúk honosították meg a román nép között; némelyek úgy vélik, hogy a kereszténység első századai-ból ered e szokás, mikor a keresztény ember sok üldözésnek volt kitéve. Véd és dacz szövetség volt két egyén között, minden harmadikkal szemben. Szabadkőművesség a nép között ez ma.

A román nép előtt nagy tiszteletben állanak e frigykötések. Azokról, a kikről tudva van, hogy egymás között ilyen szövöttek, óvakodnak rosszat mondani, őket megbántani és bántalmazni, mert tudják, hogy bántalmat nem tűnnek és egymásért bosszút állanak.

Azonban mind ritkább és ritkább az ily módon mögkötött barátság is. Néhány évtized mulva csak a krónikákban fogunk efféle frigykötésekről olvashatni.

III.

A halmágyi csókvásár.

A csókvásárt nem koll összetéveszteni azzal a leányvásárral, mely a *Gaina-*

tetön foly le az évnek július havában, a mi voltaképen nem is leányvásár, mert abban leányt nem is adnak el, és nem is vesznek. Ez valóságos csókvásár.¹⁾

A nyugati havasok román népe áll *mokánokból*, *móczokból* és *kőrösiek*-ből. Ez utóbbiak egyik főhelye *Nagy-Halmágy*, mely egykor Zarándmegyébe tartozott. A farsang alatt (fruptul, duleile, cáslegile) igen sok házasság jó létre a havasban. Bálok nélkül is megkapja a havasi legény a maga virágszálát. A havasi legény erősen tartja, hogy csak akkor om ca oamenii (valódi ember), ha hitvese van.

Nagy dolog tehát a házasság a havasban. A legény nem marad aggnak s így a leány is a maga idejében párjához jut.

Ha a nagy-bójt első hetében szép idő van, a nagy halmágyi vásár nyög a sok új menyecskétől. Ide tolul 60—80 község válogatott népe. De csak a kik hajadon leányok voltak, mennek a szent-todri (Sán-Todor) vásárba), az özvegyekül férjhezmentek nem.

Az új menyecskék, ha van, az anyósokkal, ha nincs, összefogódzva, szépen felöltözve, menyasszonyi koszorúkkal a fejükön, indulnak a vásárba. Gyakran az após, vagy a férj viszi szekerem Halmágyig.

A vásárnak igen érdekes képe van. Jó kedv, kaczagás; tréfa minden irányban. Jókor reggel a menyecskék, ünnepi ruhájukban, kezükben felezifrízott pálínkás korsóval, soha sem egyedül, minden hozzátartozóikkal, vagy ismerőseikkel, vagy több menyecske együtt, elindulnak s a vásártért keresztül-kasul járnak. Ha ismerőst pillantanak meg, nyakába ugranak s megcsókolják azt. A megcsókolttal pénzzel ajándékozza meg a menyecskéket; az ajándék egy krajezártól rendszerint egy forintig terjed. — Az idegenekkel szemben a menyecskék tartozkodóbbak, mert esetleg, ha a csók nem viszonztatik a legnagyobb meggyaláztatásnak veszik. Az idegent azért csak akkor csókolják meg, ha biz-

¹⁾ Fránk Teofil és Candrea György: Románii din munții apuseni Illustrációkkal. Bukarest, 1888. E műtől a postaszállítás a magyar kormány által megvonatott.

tosak benne, hogy csokolatlan nem maradnak. A viszontcsók s az ajándék elfogadása után megkínálja az illetőt korsójából pálinkával. Nem inni annyi, mint a menyecskét s hozzátartozóit lenézni.

A csókolódzás az utcán, a házakban, koresmákban, sátrakban mindenütt foly s az ügy természetéből kifolyólag mindenütt a legnagyobb jókedv és illő tréfa kíséretében.

Szent Todor napján menyecske által megcsókoltatni nagy tisztesség; ez azt jelenti, hogy a megcsókolt tisztességes ember. A megjegyzett rongyos, rossz életű embereket elkerülik a menyecskék.

És foly ez az ártatlan dolog a legnagyobb tisztelettel. A rend és közérkölciség tekintetei ellen sehol sem vétnek, felügyeli azt maga az egész közönség. Az illem, melynek szabályai — habár más alakban, megvannak a havasi nép között is, egyáltalában nem szenved csorbát. Az élőkelő családok ép úgy részt vesznek, mint a szegények, és ha tisztességben éltek, tisztességben részesülnek is.

A csókvásár eredete felől azonban hiában kérdezi az ember a menyecskéket.

Miért csókolsz meg csak ma? — ha kérde, azt felelik, hogy ez csak ma van így szokásban, máskor nincs.

Azt mondják, hogy a körösiek egykor pásztorok levén, tavasszal, mikor a juhnyájikkal a havasokba indultak, az aszszonyok Nagy-Halmágyig kísérték el férjeiket. Itt összeölelkeztek, megcsókolták egymást; a férj megajándékozván nejét, visszszabocsátotta.

Mások a vásár eredetét a törökök idejére viszik vissza, mikor igen sok körösvölgyi nőt fűztek volt lánczra a törökök. A fogolynők közül igen sok visszakerült; Halmágyon találkozáva övéikkel, itt összeölelkeztek és megcsókolták egymást.

Ismét egy rész úgy tartja, hogy a csókvásár abból az időből veszi eredetét, mikor a Fehér-Körös völgye mőczokkal lett betelepítve. Az új letelepülők a halmágyi vásárban egymással találkozáni,

megcsókolták és megajándékozták egymást. Idővel a szokás általánossá lett.

Ennyit a híres halmágyi csókvásárról, mely a maga ártatlanságában igen szép eredeti vonását nyújtja a havasi román nép testvéries érzületének, szeretetének.

IV.

A román polgári házasság.

A havasi községekben divatban volt, hogy a szerencsétlenül járt hajadont két idősebb nő a kerítéshez, vagy valamely fűzfához kísérelje. Ott a haját felkötötték, keszkenővel a fejét bekötötték és háromszor mondták: „N. N. istennek szolgáló leánya, házasságra lép (a kerítéssel, vagy) a fűzfával.”

Offenbányán a régibb időben az ily leányok a községi elöljáró által lettek megesketve. A szerencsétlen leányt a gornyik által a község házához idézték. Ott várta a bíró, két esküdt és több gornyik. A bíró a leányt itallal kínálván meg, bizalmasan a csábító neve után kérdezősködött. Ha a leány nyilatkozott, a bíró meghatározta a napot, a melyen a hivatalos felkontyolás megtörténik. A kitűzött napon a leány a násznagy és násznagné kíséretében megjelenvén s arra a csábító is megidézettvén, a kontyalás bizonyos ünnepélyességgel ment végbe. A menyasszony a szoba közepén egy széken ült; a hivatalos személyek az asztalnál, a násznagné a menyasszony haját befonta, és fejét keszkenővel betakarta. A bíró erre kijelentette: „Minden embernek tudára adatik, hogy N. N. leány máttól fogva menyecske, születendő gyermekének az apja pedig N. N.” E nyilatkozat után a jelenlevők mulattak; az ott levő, vagy távol levő vőlegénynek kötelességévé tétetett, hogy a házasságot a templomban, a pap előtt is kösse meg; ha vonakodott, a szégyendíj fizetésére kötelezték.

Ez a szokás a szomszéd községekben is elterjedt. *Munácselen* 1854-ben történt az utolsó e fajta polgári házasság.

ALEXANDRI.

Minél gyakorlatiasabb irányu lesz a közszellem, minél inkább veszi a lélek az idealis eszmék iránti fogékonyságát, annál inkább esökken a közönség érdeklődése a költői alkotások szépségei iránt s ezzel együtt a költők nimbusa is alászáll. Mert hisz mi haszon is van egy költői mű olvasásában? Legfőlebb pár percnyi élvezetet szerez, kivált ha a Zola vastag naturalismusával irt regény s hatása aztán elszáll, eredménytelenül. Elfelejtjük a tiszta érzéseket, melyek sziveinkbe lopózva, kedélyvilágunkat észrevétlenül is nemesítik; nem gondolunk az eszmékkel, melyek lelkünkbe szökve pedig annyi nemes, önfeláldozó s alkotó tetteknek a magvai; elfeledjük, hogy izlésünk, erkölcsünk a költői művek annyi lélekemelő példáiban tisztul és javul és mind az a jó, nemes és szép, mi tetteinket vezérli, abból a megbecsülhetetlen forrásból, az idealismusból fakadt. Abból az idealismusból, melyet a költő műve csepegtetett lelkünkbe. Az egyén, a közjó, a hazaszerettség emberiség mindebből a forrásból nyeri életerejét. Mennyire meg kellene tehát a költőket becsülnünk!

Lehetetlen e gondolatok elől elzárkozni akkor, mikor Alexandri alakjával foglalkozunk. Benne a román irodalomnak egy oly alakja áll előttünk, ki csodálatos rajongással csüggve eszményein, egész életét e — különben hálátlan — idealismus szolgálatában töltötte. Nincs, majdnem félszázadra terjedő munkásságának egy mozzanata sem, mely szorosan ne lenne összeforrvá nemzete érdekeivel. Valóságos államférfiu e költő, ki politikával is ugyan, de kivált tiszta s önzetlen lelkesedéssel emeli nemzetét a kulturnemzetek sorába, ki a román nemzetet kulturailag valósággal megteremti.

Nem egyéb egész élete, mint határtalan lelkesedés a román nemzet jövője iránt. Meggyőződése: nemzetében csak akkor lesz meg az önfeláldozó erő s képesség az izmosodásra, ha öntudatra ébred s műveltségét nemzeti alapokra fekteti.

E célpontra néz szakadatlan, s tevékenységének összes iránya e célhoz vezető eszközök megteremtésére vonatkozik. A román népköltészet tíz évi fáradságos gyűjtésével s kiadásával (1852-ben) nem ezélez mást, mint nemzete elé rakni azokat a kincseket, mikből a nemzeti szellem gazdag táplálékot találjon s lássa bőségében azt a forrást, honnan az élet-erőt meritenie kell. Lirája, mely a nemzeti érzésvilágnak leghőbb kifejezője, lírájának hangja, ritmusa, nyelve és formái, mind ez erősen duzzadó forrásból szívják táplálékukat, új, fölfriessítő irányt szabnak a költészet elé, kijelölvén az utat, melyen haladnia kell. Meséi és regéi mind a népköltészetből táplálkoznak, s bőségesen tárják fel a nép érzés és erkölcsvilágát, babonás hiedelmeit, nemes és szép vonásait. Drámáiban, kivált pedig vígjátékai-ban a fejlődő román társadalom élete elevenedik meg összes gyengéivel és hibáival, melyeket csak azért ostoroz, hogy kiirtsa nemzetéből s minél gyorsabban megkönnyítse a fejlődés munkáit; s mint nyelvész, makacs fonetikus elvével szintén csak a nemzetihez ragaszkodik. Alig találni költőt, a mi Petőfinket kivéve, kinek lelke annyira össze volna forrvá a nemzeti függetlenség vágyával, mint az övé. S a románok talán nem is annyira alkotásainak esztetikai értékeért, mint inkább összetevékenységének ez irányáért s az elért nagy eredményekért nevezhetik legnagyobb költőjüknek.

Különben mondhatni, predesztinálva is volt arra, hogy a legnagyobb nemzeti költővé váljék. Nem csak a tehetség volt meg benne, hozzá, hanem minden külső feltétel is. Abban az évben születik, mely a román függetlenségnek Moldovában és Havasalföldön örökké emlékezetes éve marad: 1821-ben Moldovában Mircesti nevű falujában. Ekkor lép föl a lelkes Vladimirescu a forradalom zászlójával kezében s buktatja meg a Fanarioták uralmát, ezt a gyűlölt, sötét, idegen uralmat, mely több mint egy századig sanyargatta

Moldova és Havasalföld románjait. Moldva és Havasalföld ugyanis ez időben a török szultán főhatósága alá tartozott, ki a román trónt görög kalandoroknak adogatta el pénzen, minél többször és minél drágábban; e kalandorok aztán a szultánnak adott sápot az országon iparkodtak beszélni a hivatalok áruba bocsátásával, zsarolással, vagyis első gondjuk a meggazdagodás, s utolsó: az alattvalók jóléte volt. Ehhez járult, hogy a román nemzeti nyelv mindenünnen kiszorult, s a közművelődés minden terén a görög lett az uralkodó. Hogy e kalandorok, azaz fanarioták uralma alatt nemzeti irodalomról és műveltségről szó sem lehet, természetes. Itt, 1821-ben kezdődik a román nemzeti irodalomnak felébredése most már a nemzeti fejedelmek alatt; csakhogy, bár oly roppant tevékenységű férfiut mutat is fel, mint Radulescu Eliad, kit méltán tekintenek a román irodalom Kazinczyjának: a szellem idegen s a művek jobbára a görög és római irodalom utánzásai, nem formában, mint nálunk, hanem tartalomban, a mi nemzeti szempontból sokkal nagyobb hiba. Így tart ez tovább egy évtizednél, mert a nemzeti eszmék erőteljesebb fejlődését a megváltozott politikai helyzet még mindig nem tudja elősegíteni. Nemzeti fejedelmek vannak ugyan, de még mindig török fenhatóság és erős orosz befolyás alatt. A kormány Szent-Pétervárra néz, mielőtt mozdulna, s az ifjak is ennek egyetemén szedik magukba a tudományt. Csak a negyvenes években kezd frissebb szellem lengeni ottan, mit határozottan a Francia- és Németország egyetemeiről hazakerült ifjaknak köszönhetni, mert a negyvenes években [már a tehetősebb bojárok Párisba, Berlinbe s Olaszország egyetemeire kezdik küldeni fiaikat. S ez ifjakkal is az történik, a mi száz évvel előbb a magyar ifjakkal Bécsben, az idegen irodalmak termékeivel megismerkedvén, bá-

mulva s egyuttal fájdalmasan észlelik hazájuk elmaradását, s szabadelvű eszmékkel eltelve, erős eszelekvési vágygyal térnek vissza. Az irodalom még ekkor is utánzó, de már a modern irodalmak utánzója s ezzel a legutolsó lépést teszi — a nemzeti felé.

Költő, ily politikai viszonyok között nevelkedve, még ha nem is oly gazdag és előkelő család ivadéka, mint Alexandri, lelkében élő szabadelvű eszméinek tápot keres bizonyára, csak Oroszország egyetemein nem. Alexandri sem ott keresett, hanem Párisban, Nápolyban és Velenczében, honnan gazdag ismeretekkel megrakodva, lelkében üde levegővel tele tér vissza 1839-ben. Természetes, ama ifjakhoz csatlakozik, ki fiatal lelkesedésük lobogójára az új eszmék betűit írják, — a román műveltség újjáteremtését nemzeti alapon. S e percztől fogva tisztán ez ideáknak él. Irni kezd Cogalnicean lapjába, majd vele és Ghica Jánossal, maga ad ki egy irodalmi és politikai lapot, melyeket a kormány azonban jónak lát csakhamar betiltani. Közben Negruzzi Constantinnal a nemzeti színészet megteremtésén is fáradozik s a jassy-i kormány előbb említett társaival ki is nevezi a nemzeti színügy vezetésére. Nemzeti színügről ekkor, a negyvenes évek elején, tulajdonképp még nem is lehetett Romániában beszélni, mert a Radulescu által teremtett sziniiskola, bár az első lendületet adja is a színészet felvirágzásának, a szinpadot még csak fordításokkal tudják ellátni Molière-től, Schillertől, Voltairétől stb. Nincs eredeti szinműirodalom, nincsenek színészek, s nincs fejlettebb izlésű közönség. Mindezeket teremteni kellett. S ezek megteremtésében is Alexandrié az oroszlánrész.

(Folyt. köv.)

Dengi János.

ALEXANDRIBÓL.

*Ének a világról. *)*

1.

Keserves az én életem,
Sötét már a világ nekem!
Mi se' kell, míg itt vagyok,
S mi se' fáj, ha meghalok.

Légy türelmes, árva lélek,
Mint a föld, a melyre lépek,
Míg csak búd, veled együtt
Rideg sirba nem feküdt.

Mit használna már sirásod
Sűrű vérköny-hullatásod:
Hogy az átok egyre vér?
Véget az már úgy sem ér!

Hallgass el hát búm s megadva
Nőjj csak csendbe, és magadba',
Nőjj csak addig, míg az ég
Azt nem mondja: most elég!

2.

Vágytam én is egykor égve.
Hírnévre és dicsőségre;
Volna bár ma elfeledt
Nevem is, mit czipelek!

Éltem én is csendbe', békén
Szülőföldem szép vidékén...

*) Az első három költemény az eredetiben e
czim alatt áll: «Cântice de lume»

Hejh de az is oda van!
Árván járok s céltalan.

Édes álmokat is szőttem
Szerelemről szebb időkben —
De nem értem el a mennyt:—
Minden álom füstbe ment!

Jaj nekem, jaj mindörökre!
Ég hatalma menydörögve
Villámával tönkre tett!
Mi volt lelkem és mi lett!!

3.

Ah, világ, hát merre fussak,
Hogy belőled már kijussak,
Hogy nyomot se hagyjak itt
És ne halljam hangjaid?

Jótól, rossztól hogy' pihenjek?
Önmagamtól hova menjek?
S azt se tudjam, hogy a föld
Holttal, élővel-e tölt?

Szárnyat vettem, sebes szárnyat,
Míg a nap süt, hogy elszálljak!
Szárnyat vágyaimnak is,
Hogy repüljek éjjel is!

Mennék, mennék óh én régen,
Hogy a bú utól ne érjen,
Hogy a ki lát utamon,
Az is sirva fakadjon!

Fordította: Dengi János.

JÓ ÉJT.

(Elbeszélés.)

Irta: *Duliu Zamfirescu.*

Fölkelt keleten a teli hold... Fenn és lenn, az ég és föld között barátságos halvány fény fejlott ki, a mely mintha meleg sátorral akarta volna betakarni a világot, hogy az éj hűvösségétől megvédje és nyári álmokat idézzon elő.

Hirsóva úgy pihent nyári fehér házaival a Duna partján, mint valami szigetbeli halász a tó szélén, a bokorban.

A hold világánál a karesu minaretek nyujtogaták nyakaikat a mecsetek födelei fölött, mintha be akartak volna tekinteni

a szűk utcák árnyékaiba. A vásáron már semmi mozgás sem volt. Még csak Mehemed kávéházában volt némi zaj, mert közelebb néhány görög bárkás érkezett oda, kik egy hordócska édes pálinkát rendeltek. Azonban nem telt sok idő és az imám hangja hallatszott, a mintesti imáját egy minaret tetejéről leordította. Erre Mehemed a görögöket kiutasította és *Hirsóva* elaludott.

Kifejezhetetlen báj ébren lenni, midőn a törökök alusznak és kiválólag nagy élvezet az, midőn a törökök vizen alusznak, mint Hirsován.

A hold a Duna világán ezüst szalagként vonul végig, melynek csillogásában azt hinnéd, hogy az ég összes csillagai reszketnek, ha azon az éj amia nagy csillaga ki nem oltotta volna őket. Minden hullámfátyolon csillogó pór lobbant fel és haladt lefelé, hogy az ezüsttel vonja be az egész vizet, egész a jobb partig, melynek árnya fekete szalagként vonul a Duna hosszában messze le... a Borsza felé. (Borsza a Duna szakadás alatt elvonuló ága. Fordító.)

Azon sziklák védelme alatt, melyek Hirsóvától jobbra és balra fekszenek s melyeket kanároknak neveznek, több török hajó horgonyoz, egy buzával rakott katk, két görög bárka és egy hosszú sor lipován dereglye, melyek félig a szárazra vonva, úgy látszanak, mint valami sorba állított kocsi.

Az árboczok és kötelek árnyékai messze el nyulnak, összebomlott csipkétet irván a víz csillogó felszínén, a mely úgy mozog a körded hullámokon, mint telt keblen a fekete csipke.

Ezen kanárok (sziklák) egyikén haladott azon este a hirsóvai törvényszék elnöke, *Város* nevű községből a mely Hirsóvanak külvárosa s a melyet csak románok laknak, menvén gazdájához hazafelé.

A hirsóvai kerület elnöke harmínez és néhány éves volt, termete magas, arca sötétbarna és derék férfiú. A mi szépségét illeti... ő meg volt ezzel elégedve, hasonlóképp a nők is, tehát mi is hasonlóképen.

Bukurestből helyezték *Hirsóvába*. Bu-

kurestben egész életében hivatalnok volt és könnyen érthető, hogy Hirsóvában unta magát. Az akkori igazságügy minister, minthogy a törvényszéki III. osztálybeli bíró ur kissé szabadszájú volt s miután barátai útján több ízben figyelmeztette, hogy fékezzesse száját, végre azzal végezte, hogy a dobrudzsai törvényszékhez kineveztetete elnöknek.

Es az ember természetszerűleg nem volt rossz, de mások annyira elkészerítették, hogy végre senkit se türelmett. Nevetett, okkal, ok nélkül az egész világgal. Bukurestben az egész asszony nemnek udvarolt, rang különbség nélkül, a divatárus leányoktól a legmagasabb állású nőig. Több ízben szerelmes volt s mindig azon meggyőződésben, hogy bécsületére válik. Csak az volt jó, hogy nem tartott sokáig buzgósága... Mikor hozzá kezdett valamihez, törte magát, mint valami tanonc, míg az ügyet könyv nélkül tudta, de ettől fogva néhány nap múlva visszafelé rohant, mint valami havasi paták. Egyébként nagyon gálánt volt. Nem volt olyan színelőadás, hangverseny, kávéház és bál, melybe el ne ment volna.

Es ilyen keresztényt ragadtak a bukuresti örömök közepéből, a melyekben gyermek kora óta uszott, hogy Dobrudzsába kerüljön... kegyetlen dolog...

Azonban nem akarván jelenkori igazságszolgáltatásunkat az utókor előtt befeketíteni, jó oldaláról is kötelesek vagyunk őt bemutatni.

A hirsóvai törvényszéki elnök ur, bármennyire lenézte az emberéket, magát sem szerette valami nagyon. Midőn már nem volt a kit bosszantson, a Dunapartra sétált, ott egy árboczfára leült, a mely évek óta a fővénybe bukva, hevert és üzte gondolatait. A Duna folyásában képződő apró forgatagokat szemlélgette, melyek tajtékká váltak s szemei előtt tova tűntek s ezek közepébe lökte gondolatai számtalan darabját, melyek eddig fogva tartották, mintha azt akarta volna, hogy a hű habok a tengerbe szállítsák s annak mélyébe temessék. Midőn a nap lenyugodott s ott, hol épen a Dunába hanyatlott, aranygömbje biborpiros színre festette

addig fejéres hajjait és oly élénken tisztán, hogy a lélek, a külső összhang benyomását szemem át fogadván be, a szín meleg sugarát Isten jósága gyanánt üdvözölte.

Ilyenkor a törvényszék elnöke a föld legszelidebb és legegyszerűbb embere lett. Szadák, az ő ajtónállója közeledett ekkor feléje, a lány fővenyet taposva s ábrándozásából felébresztette eszébe juttatta, hogy az ebéd várja. Itt az ebéd szót csak jóhangzás képen használjuk, mert egész ebédje egy pohár édes pálinkából és egy darab juhhus-sültből állott.

Azon estve, melyről ezen elbeszélésünk kezdetén szólottunk, a törvényszék elnökének nagy oka volt arra, hogy ama magas sziklára felmenjen. A városi uton, korán visszatérvén, a kádi udvarán, a hegy tetején egy nőt pillantott meg, a ki mintha fiatal lett volna, a mint a ház folyosójában állott, jobb kezét egy oszlophoz támasztva, a mely a folyosót tartotta, fejét kezére hajtva. Az elnök ur kissé letért az ut szélére, hogy még jobban megláthassa. Úgy tetszett, mintha a hölgy valahova messzire tekintett volna a kék ég végtelenségébe s mint valami melegebb táj szárnyaitól megfosztott madara, kereste szemeivel a szabadság utját a melyen ide jött volt.

A mint távolról látszott, úgy tetszett, hogy nagyon szépnek kellett lennie. Ar-

ról, hogy innen alkalomszerűleg elrepüljön, már szó sem lehetett. Először, mert nő volt, és mint ilyen teljes joggal zavarta meg esztét a törvényszék elnökének s aztán még török nő is volt, oly minőség, melyet az elnök még nem ismert, azon sok és különféle minőségek között, melyeket a velünk ellenkező nőnemnél tanulmányozott volt.

A török nő testét derékig fekete bársony bunda fedte, kivágott szögletekkel, melyek ezitromsárga selyem ingét engedték láthatni; derekától lefelé meggyiszinű bugyogót hordott, mely szoknya bőségű volt s ép bokáinál össze volt fűzve, mint valami férfi bugyogók. Lábai aranyfonallal varrott papucs. Fejét nem láthatta elég jól, mert meglehetősen távol volt. Azonban megpillantott egy kerek és tejfehér arcot, gesztenyeszínű haját, a mely oly fénylő volt, mint a selyem, nyaka körül rövidere vágva... és mi kellett neki ennél több?...

Ez volt ama hatalmas indító ok, a miért a törvényszéki elnök ur ama magas kanáron (szikla) estve a hold fényénél áthaladott, midőn a török pap a minaret tetejéről éji imáját lekiáltotta.

(Folyt köv.)

Ford.: *Koós Ferencz.*

A RÁKÓCZI-INDULÓ JASSIBAN.

Bár a tölgyesi paraszt egyetlen pipadohány mellett dulesáczát hozhat Moldovából, az reánk nézve mégis oly távol van, mintha az Operenezián túl volna, ismeretlen minden ízében. Befolyása volt reá olaszoknak, németeknek, francziának, lengyelnek, oroszoknak, töröknek, tatárnak, csak a magyar állam befolyása nem mutatkozik sehhol, pedig a magyar állam ráthette volna a kezét e szép országra; jobb

lett volna, ha mi birtuk volna, mikor más államok forgatták fel a rendet tőzsomszédunkban s veszélyeztették a közösendet határainkon.

De mégis... magyar helynevek; magyar faluk mutatják, hogy itt hajdan magyar befolyás is létezett, csak hogy mind ez ma már elenyészett végképen. Ez a befolyás afféle: „fogtam törököt, de viszl!“ A magyar lakosság, faluk egészen elvesz-

tették jellegüket, felszinen hagyták az egyes szót a román nyelvben, mint ruháit a vízben fult, a parton.

Hanem most értsünk egy eseményt, a mely a mellett tesz tanubizonyosságot, hogy a magyar kultúra hódított volna, ha általa hódítani akartak volna. A rokonszenv nem hiányzott Jassi bojárságánál s magyar kultúra iránt.

(1847. január havában Liszt Ferencz Jassiban van — meghívták a bojárok, hogy gyönyörködhessenek a nagy művész játékában. Jassi nem csak adta a mértőt, hanem az is volt, hisz külföldön neveltetve, a legdistingváltabb művelt társaságra tett szert.

Három hangversenyt adott. A bojár kokonák messze vidékről csődültek be a fővárosba. Perczről-perczre érkeztek egymás mellé sorjába befogott négylovas fogatok, szánok, száz meg száz apró esengettyüvel, hogy Jássi város utcáin már magában ez egy külön hangversenyt képezett.

Jassiban akkor folyt a legnagyobb harc a kelet és nyugat kulturája között. A külföldről hazaérkező ifjak francia, olasz és német öltözetben maradtak, míg az öreg bajárok öltözetét a gazdag görög kabát, török ingbe, sál és islik (török sipka) képezte — a mult ezen hagyományaitól eltérni nem akartak. A kokonákon is meglátszott ez a vegyülék; a török, görög és nyugat kulturája ott harcolt egymással a bojár kisasszony öltözékén, azért különös képet nyújtott az a különben szép és ékszerektől világító társaság, mely a fejedelemmel egyetemben, megbámulta a világhírű művészt.

De nem a Liszt hangversenyeiről akarok szólni, melyek Jassi városát lázba hozták, hogy a költők: egy Asaki és Gusti sonettekben dicsőítették őt s a román lapok, minő az Albina Rumânească nem találtak szavakat, hogy kellően jellemezhesék játékát. Ezen hangversenyeken a magyar zenének nem volt semmi része. A magyar zenét Liszt csak kivételesen emelte itt érvényre s idézett általa oly lelkesedést, hogy maga is megbámulta azután.

Bals Alec, Moldova kincstárnoka, ha-

talmas, dúsgazdag bojár, Liszt Ferencz tiszteletére szalonjaiban összegyűjté Moldova főurait s hölgyeit.

Midőn a társaság együtt lett volna, belép az öreg Barb, a lautár, a zenész, hosszú görög kabátban, derekán összekötve övvel, báránybőr kucsmával s boeskorban, utána bandájának többi tagjai, hasonló öltözetben; vastag hajfűrtjeik elfedték a vállakat, Barb-nál fehér hajzata dúsan omlott alá a fekete görög kabátra, mint a szénégető boksájára a hó; szakálla mellét egészen befedte; báránybőr kucsmája mélyen a homlokra huzva, hogy két szeme alig tudott kivillogni alóla, mutatván bő értelmet és élénkséget.

A jövevények kezeiket mellükre téve mélyen meghajolnak a fényes társaság előtt. Barb ismeretes egyéniség volt, mert minden bojár felszökött helyéről s minden kokona mosolygott feléje, mintha valami Adonis lett volna. Hja! Barb, minden kokona szívében támasztott egy-egy erősebb lüktetést, midőn ő Jássi szalonjaiban hegedül.

Ez volt Jassiban az a nemzeti banda, a mely ha megszólal, mintha a sarkok alá zöveket vernének, vagy mintha a szívbe orró vért öntenének, hogy kipirul tőle az arez.

Bals bojár a moldvai nemzeti zenét akarta Lisztnek bemutatni.

Az egész banda egy kobozból, hegedüből és egy flóta-féle hangszerből állott, pótolva itt-ott ének által.

Egy nemzeti induló-félére kezdtek. Különös keleti zene ez. Mintha az ember minden idegét csiklandoznák; mintha hangyák mászkálnának az ember hátgerinczén, — s ez az érzés csak akkor szűnik meg, midőn a zene elhallgat.

A fiatal bojárok ezüst serlegekben pezsgővel fogadták e zenét, a serlegekbe aranyokat dobtak s jassi-i szokás szerint, a serlegeket Barb és társai fenéig üritették ki, hogy a fenékről az arany szájuk üregébe hullott, honnan aztán zsebükbe került.

— Igyál jó Barb! mondák, — hadd menjen le torkodon az arany is, — megérdemled!

Liszt Ferencz elnémulva hallgatta a román nemzeti indulót; majd nézte a bojárok különös leereszkedését zenészeik iránt.

Sturza Nicola erre azt mondá Barbnak:

— Énekeld el Barb nekünk: Tu im ziceai odată... „Azt mondád nekem egykoron...”

Barb meghajtá magát s rákezdet egy dalra, mely az embert fiatalkori ábrándjaira emlékezteté, tele melancholiával, itt-ott vadul kitorve, sajátságos hangsúlyozással, a koboz hurjai reszketnek s az énekes szemei megtelnek könnyel... Majd egy cigánydalba csap át s mikor vége volt a dalnak, Barb nagyot sohajtott, mintha szíve megkönnyebbült volna...

A bojárok tapsoltak, Liszt Ferencz zsebébe markolt s Barb poharába dobálta aranyait.

— Ketten igyunk Barb! mondá a zongorakirály s poharát a Barb poharához kocczintá.

Ekkor Liszt a zongorához megy, hogy megmutassa Barbnak az ő tudományát is s rákezdet egy magyar nemzeti indulóra, a *Rákóczira*...

A szalonban csendesség lett; a konák oda csődültek a művész körül s a bojárok tölgyfa-butorokhoz támaszkodva hallgatták a rendkívüli zenét, mely, mint egyik lap — melyből tárgyunk e részletét meritjük — emlité, „néha úgy szólt,

mintha az alvilág minden lényei kiszabadultak volna;” majd, mintha drága gyöngyök perogtek volna le, a vért megforgatta az ereken s magas régiókba emelte a hallgatót.

Barb volt a legfigyelmesebb.

Mikor Liszt befejezé játékát, a bojárok tapsaitól rezgett a palota s Barb ezüst serleggel kezében Liszthez közeledve, mondá:

— Mester! visszaadom a kölcsönt! Soká élj! s kocczintott Liszttel.

Aztán Barb bandájához sietett s ragyújtott a magyar indulóra, elzengvén azt eleitől végig, az utolsó hangárnyalatig, hiven és merészen.

Mindenki bámult... Liszt Ferencz legjobban. Honnan vette e férfiu azt az emlékező tehetséget?

A bojárok büszkék voltak Barbra; serleg-serlegre következett s mikor az öreg Barb még egy kissé fel is vidámul, hogy a pezsgő hajtásánál fogva megnyílt szívének minden titka, rezgettett azon a hegedűn valódi hangokat.

Lisztre e férfiu nagy hatást tett.

Barb aztán meghonosítá a Rákóczit Jassiban; a bojár kisasszonyok zongoráikon csak azt verték sokáig; Jassi zengett a magyar induló hangjaitól... de meghalt Barb, eltűnt az utolsó benyomás is és azóta nincs vízhangja a Rákóczi-indulónak Moldovában!

VARGA KATALIN, A HAVASOK URNÓJE.

— Egy kis visszaemlékezés. —

A mult nyarak egyikén felkerestem az anyyira szép abrudbányai havasokat.

Célom volt Verospatakon át a híres Csetátyát, majd a Detonátát nézni meg; aztán felkoresni Bucsum községét, melynek román lakossága ugy az alak deli voltára, mint az öltözet festői szépségére nézve a románok között hazánkban, első helyen áll.

A vidék leghatalmasabb s legszebb községe, Bucsum hat részből áll: Bucsum-Szát, Iszbita, Muntári, Sásza, Poeni, Valea-Albă. A ki nem járt a havasok között, az nem tudja, mi a község. Négy-öt mértföldnyi területen a falu házai kisebb-nagyobb csoportokban ott fekszenek a havasok tetőin, oldalán, erdőirtásokon, a sebesen tova iramló patak által mosott me-

derben. Az iskola, a templom, a koresma, egy-két bolt, a legkisebbik fajtából, rendszerint egy csoportban fordulnak elő.

A házaknak ilyen elszórtága okozza azt, hogy néhol egy-egy házesoport külön nevet kap, mintha külön község volna; az egy rész külön templomot, iskolát épít magának, külön papot és tanítót tart.

Ezért oszlik fel Bucsum községe is hat részre.

Szebb nőkről, mint a minőket Bucsumban láthatni, még álmodni sem lehet. E szépséget jelentékenyen emeli a ruházat szingazdagsága; a csipke, a selyem-hímzés s a rendkívül finom izlés, melylyel a bucsumáni nő öltözékét rendezni tudja. Tökéletesebb idomokat, a szépségben nagyobb összhangot hiában keresnénk a művészek remek festményein. A ki látta e népet ott a helyszínén, a maga valóságában, csak elragadtatással szól felőle.

A finom arcvonásokat nem a kendőzés, hanem a természet maga adja meg a természet gyermekének; valamint hogy a természet ajándékozza meg a szemet azzal a fejbolondító tüzzel, a mi városokon, ebben az öngyilkosságos világban, mindenféle végrendelkezésnek volna szülőanyja; — de falun a legény csak felsohajt, azt mondja: Fáj a szívem! és fájdalommal szívében tovább küzdi az életet.

A havasnak külön népe, társadalma, természete van. Egy külön világ az, a mely a városok poros lakójára nézve, a lépten-nyomon mutatkozó eredetiségek miatt, valóságos paradicsomnak tűnik fel. A lélek felvidul e világban s nem tud betelni a maga fenségében jelentkező természet gyönyöreivel.

Jókai Mór „Szegény gazdagok“ című regényében Bucsum jelentékeny szerepet játszik.

Nem csak a nép, hanem maga a vidék is remek. A festő-művész ecsetjére érdemes száz meg száz tájkép lepi meg az utazót, mintha a természet két kézzel szórta volna e vidékre a maga kincseit, hogy a ki meg-meglátja azokat, soha el ne felejtse.

Elértük Bucsum-Poient.

Egy havas gerinczen néhány házra akadtunk.

Vezetőnk, a ki bucsumáni román ficzkó volt, az egyik szerény épület előtt megállított s azt mondá:

— E házban lakott Varga Katalin, a havasok urnője.

Megnéztem a házat kívül-belül. Engem nagyon érdekelt a dolog, mert Varga Katalin, habár keveset tud róla a történelem, előttem mindig érdekes jelenség volt. A hely, melyen háza feküdt, stratégiai ügyességgel volt kiválasztva, mintha a benne lakó arra gondolt volna, hogy meglásson mindenkit, a ki csak a ház felé közeledik.

Messze-messze, a nyír- és fenyőfa erdőkön túl, az iszbitai g. kel. templom fehérlik, körülötte néhány házzal.

— Nézd uram, azon a térségen csalták fel a szánkába s amott az úton vágattak el vele, hogy aztán a havasi nép nem látta többé soha sem!

A mutatott helyek felé néztem. Varga Katalin tehát hét esztendőn át itt élt, innen kormányozta, majdnem királynői hatalommal, a havasok népét.

Ki volt ez a nő? Honnan jött? Micsélja volt a havasok népével? Oly kérdések, a melyekre biztos feleletet nyerni nem lehet.

1842-ben telepedett le Bucsumban s 1847. január 18-án, vizkereszt-napján fogták el. A forradalom alatt a gyulafehérvári börtönben ült, honnan 1851-ben szabadult ki, aztán eltűnt; senki sem tudta, honnan jött, sem azt, hogy hová lett? Azt mondják, hogy kőhalomszéki születésű volt, oda is vonult volna vissza s már rég porladozik, mindenkitől elfeledten halt volna el.

Több esztendei működésének eredménye az volt, hogy a havasi népnél a forradalmi hangulatot megteremtette.

A hét esztendő alatt a havasi nép Varga Katalint urnőjének kiáltotta ki, számára testőrséget szervezett, adózott neki; ha baj fenyegette, olrejtették a távolabbi havasok szakadécai közé. Csodálatos varázserőt gyakorolt e nő a havasi

népre. E népnek papja, tanítója és más tanult, intelligens férfia volt s mindezeknek tanácsára nem hallgatott, jötevőjének egyes-egyedül Varga Katalint ismerte el. Mintha csak a gondviselés küldte volna oltalmazó gyanánt a nőt, úgy gondolták a bucsumániak.

Ám keressük az összekötő kapcsolatot.

Nem akarok részletekbe bocsátkozni. Talán új dolgot sem fogok elmondani, mert hiszen ezen érdekes nőről többen — román és magyar írók — emlékeztek már meg, a nevével kapcsolatos események szélesebb körben ismeretesek. A tárgy maga azonban elég érdekes arra, hogy azt emlékezetünkbe visszaidézzük.

Az adatok e részét román kutfőkől merítem.

Bucsum, minden praediumával, Abrudfalu Szuhár, Csuruleásza és Buninsinia filialéival, valamint Kerpenyes lakói azt vitatták, hogy ők a nemzeti fejedelmektől oly kiváltsággal bírnak, melynek értelmében minden robottól mentesek, mint szabad bányászok kötelesek azonban a kincstár számára évenként három font aranyat beszolgáltatni. E kiváltságlevél alapján ők 1820-ig a kincstári robotot nem is teljesítették.

Ezen időben azonban a fiskus és a fennebb említett községek között egy per indult meg, mely a királyi tábla és a gubernium előtt folyt s melynek vége az lett, hogy a lakósok vitatott privilegiuma el nem ismertetett; 1837. július 6-án pedig Krenedics alispán vezetése alatt a vonakodó község ellen karhatalom rendeltetett ki.

Hogy ezen karhatalom miként hajtattott végre, tárgyunkra nem tartozik. A végeredmény az, hogy a lakosokra évenkénti hat heti robotot róttak ki. Megígérték azonban, hogy a kincstár egy napi munkáért némi kárpótlást fizet, egyenként 20 krt.

A községek teljesítették is kötelezettségüket, ámde sokan nem hagytak fel a reménnyel, hogy számukra mégis csak igazságot fognak kiszolgáltatni.

A kérdéses községek lakói bizalmi férfiakat választottak, kik a per tovább

folytatására meg lettek bízva. A guberniumnál ügyöket *Boheczel* Sándor, a megyénél és a táblánál nagy-enyedi ügyvéd *Szakács* Sámuel képviselte.

A bucsumi képviselők állítólag Nagy-Enyeden akadtak Varga Katalinra, kinek ügyöket elbeszéltek. Az igazság az, hogy Varga Katalin már 1842-ben Bucsumban volt, a nép az ő számára Poien-ben külön házat rendezett be és őrizte, mint valami féltett kincsét.

„Hivatalosan véghez vitt nyomozás — írja Jakab Elek Szabadságharcunk története című munkájában —, felvett szemléleírás szerint mintegy 40 éves, közep-termetű, barnapiros arcú, öltözetét gyakran változtatta, néha urias volt, máskor közönséges oláhos, gyalog és loháton felváltva utazott, — tartózkodása néhol Poienben, máskor egy-egy erdő közötti elrejtett házban; szállása körül bizonyos távolságra kémei voltak, kik mihelyt gyanus embert láttak, neki hirt adván, őt az erdők rengetegében elrejtették, ott fegyveresen őrizték s úgy ragaszkodtak hozzá, hogy életökkel is készek voltak oltalmazni.“

Varga Katalin a bucsumiak e perében sokat tett. Bécsbe s más illetékes helyekre leveleket irt, mindenütt hangsúlyozta a kérdéses községek kiváltságát. Munkáját egy magyar nyelven irt kérelemmel kezdte meg, melyben mondja, hogy azon vidék lakói szabadok s mint ilyenek, semmiféle robot teljesítésére nem szoríthatók. A kérelem alá saját nevét írta volt.

Majd nyilvános gyűléseket tartott; templomokban tanácskozások folytak s e tanácskozásokban a nép ezer számban vett részt. Varga Katalin oktatta és bátorította a népet. Személyes érintkezése, finom modora, nagy műveltsége és egészen okos észjárása a népet meghódította. Népszerűsége napról-napra nőtt, úgy annyira, hogy (Doamna noastră) urnőjének nevezte a havas; nem csak a perlekedő községek, de a távolabbi vidékek lakói is feleresték Varga Katalint s kérték ki tanácsait egyes bajaikban.

A mozgalom nagyobb és nagyobb mérveket öltött. Varga Katalin az egész

havasi részt felbujtogatta; már a meszszebb fekvő vidékek lakóit is belevonta a játékba, úgy, hogy a kincstárnak a szolgálatot a községek megtagadták.

Varga Katalin daczolt a Guberniummal, a bécsi kormánylyal, a megyével és a bányahivatalokkal. A kincstár sok helyt már még a korcsmaregalékkal se rendelkezett; Varga Katalin azt állította, hogy a föld a lakósoké, mindennel, a mi rajta van.

Ez a nő nagyobb hatalmu volt már a nép előtt, mint bármely hatóság. Félni lehetett attól, hogy a dolog nyílt lázadásá fajul: miért a Gubernium egyre adogatta ki a parancsolatokat a megye számára, hogy Varga Katalint fogassa el és ellene a vizsgálatot indítsa meg.

Könnyü volt a Gubernium dolga, de bajos volt a megyéé.

A havasi nép keményen őrizte Varga Katalint s kész lett volna érette vérét is ontani. Nem volt tehát könnyü dolog a havasi nép közé menni s annak körében a lázító asszonyt elfogni. Egy nagy hadseregnek is számot tevő feladat lett volna ez. A ki ismeri a havasi vidékeket, tudhatja, hogy az ember még tiz lépésnyire sem számíthatja ki az ut eshetőségeit, hát aztán egy ellenséges indulattól áthatott havasi lakósság közé, hogy lehetett volna néhány pandurral betolakodni és úgy boldogulni?

Arról a hatóságok lemondottak, hogy Varga Katalin elfogatását erőszakkal s illetőleg karhatalommal vigyék keresztül. A havasi nép, mely az elfogatási szándékról eleve értesült, őrizte urnőjét és erősen fel volt ingerülve a tervezett elfogadás miatt.

Cselhez folyamodtak tehát. Szép szerével kellett Varga Katalint a havasokból eltávolítani, olyatén formán, hogy a nép ne is sejtse, miről van szó.

1847. január 17-én magas állásu vendégei voltak Abrudbányának. Ságuna András, nagy-szebeni püspök-helyettes, vikárius és Pogány György alsó-fehérmegyei alispán minden kíséret nélkül, váratlanul érkeztek a bányavárosba.

Ságunanak első teendője volt az iszbitai gör.-keleti papot, Szóts Györgyöt magához hivatni. A püspök-helyettes aként

rendelkezett, hogy a pap más napra Iszbitán jó ebédet készíttessen; hívassa össze a tekintélyesebb gazdákat, mert az iszbitai isteni szolgálat után némely királyi parancsot akar számukra kihirdetni.

Más nap a vizkereszt ünnepét ülte meg a román nép. Az iszbitai román templom megtelt hívekkel; ott volt Varga Katalin is.

Senki sem sejtette, mi van készülben. A nép saját papja s illetőleg püspöke iránt nagy bizalommal viseltetett; meg sem álmodta senki, hogy Ságunanak más czélja volna, mint a mi ki volt hirdetve. Tehát senki sem gyanakodott, maga Varga Katalin sem.

Pogány György az alispán, Sulucz János, a volt érsek testvére, akkori bányaispán Abrudbányán és egy más hivatalnok voltak a vendégek; Ságuna tartotta az isteni tiszteletet.

A templomozás véget ért; távolabb a templomtól már négylovas szánka várta a vendégeket, a kik Ságuna kivételével arra fel is ültek már.

A püspök — mint ilyenkor szokás — igen sok emberrel állott szóba; beszélt velük a jó indulatról, melylyel perük iránt viseltetik. — Majd Varga Katalinnak ajánlotta fel karját és így sétálva haladtak a szán felé. A nép hátrább maradt, hogy az urnő bizalmasabban értekezhessék Ságunával.

A népnek más tekintetben hízelt, hogy Ságuna, a havasok urnőjét, oly nagy becsületben részesíti; azt a nőt, a ki ellen elfogatási parancsok voltak kiadva.

Mikor Ságuna a szánkához ért, felajánlotta azt Varga Katalinnak; mert arról volt szó, hogy az iszbitai pap ebédjére menjenek, hová Varga Katalin is hivatalos volt.

Az asszony mit sem sejtett; felült a szánkára, a lovak megindultak.

Hanem a lovak eltértek az igaz útról: nem az iszbitai paplak, hanem Abrudbánya felé iramodtak. A sebes hajtás, a szánba ülő urak zavartsága mindent világossá tett Varga Katalin előtt.

Ki akart ugrani a szánból, de az urak őt abban megakadályozták.

Az eként megcsalt nő kiáltásra fogta a dolgot:

— Árulás! Fiaim, ne hagyjatok!

Mind hiába! A lovak árkon-bokron vágattak tova.

Az összegyűlt emberek egy ideig mit sem sejtve, összedugott kézzel nézték a dolgot: majd iszonyu zavar támad; a nép megtudja a valót, az első jalkiáltásra sokan lóra pattannak, s üldözni kezdik a szánt, de az örült sebességgel vágatókat utol nem érheték.

A csel sikerült. Varga Katalin börtönbe került, — a nép magára hagyatva, eleinte nyugtalanzkodott, majd elcsendesült, míg két évvel rá, 1848-ban, czéljukat elérték, mert a jobbágyság, a magyar törvényhozás nagylelkűsége folytán, felszabadult s így a per tárgyára nézve elesett.

Varga Katalinról, a Makoldi Sámuel által szerkesztett Kolozsvári Lap 1851-iki 327-ik számában, ezeket olvassuk:

„Varga Katalint a k.-fehérvári bünyenyítő törvényszék még 1850. decz. 14-én, alattvalóknak eljáróik elleni fölbujgatásával közbátorság elleni bünyösnek találta, miért a bf. tk. II. 71. §-a alapján három havi fogságra ítélte. Ez ítéletet a n.-szebeni cs. k. fötörvényszéki bizottság 1851. február 10-én megerősítette.“

Büntetését kiállotta; azután eltűnt.

A nép többé nem látta Varga Katalint. Felkeresni őt oka nem volt már: a robot alól felszabadult. Sokáig volt vizsgálati fogságban, miért iratait, panasz folytán, felsőbb helyre kérték fel. Kőha-

lom környékén később elhalt, a nélkül, hogy valódi czéljai felől nyilatkozott volna s azokkal tisztában lett volna a világ.

Ságuna, mint állítják, e tényeért püspöki méltóságot nyert. De a nép soha sem bocsátotta meg püspökének a cselét.

Román irók Ságunát elítélik e tényért, ő azonban nem sokat bajlódott ezen kárhoztató ítélettel.

Varga Katalinról sokan azt állítják, hogy egy bécsi ügyvédnek volt az özvegye, mások magyarnak, többen román nemzetiségűnek mondják. Anynyi tény, hogy románul, magyarul és németül egyformán jól beszélt s a peres dolgokban a törvények ismeretét árulta el.

A havasi lakosok érdekében Varga Katalin, mint Bucsumban hallottam, önzetlenül és kitartással járt el. Erélye ritkította párját. A mi pénzt évenként számára összeadtak, csak arra való volt, hogy a perlekedéssel járó költségeket fedezhesse.

Birt-e ő valahonnan valamely politikai megbizással, kiküldetéssel? Tudni nem lehet.

A ház, melyben Varga Katalin lakott, semmiben sem különbözik a többi havasi házaktól. Borona épület, nagy zsindely fedéllel.

Még most sem tudta elfelejteni a nép. A Valea Albán összejövő bucsumániak még most is emlegetik Varga Katalint, a kit vizkeresztnapján Ságuna püspök csalt volt lépre, s a kinek életére s működési czéljaira vonatkozólag az érdekeltek közelebbi adatokat összeszerezni elfelejtették.

A ROMÁN LIGA ALAPSZABÁLYAI.

1 cikk. 1891. január 24. kezdetével Bukarest városában a románok egységes kulturája érdekében liga alakul.

2. cikk. Ezen intézmény czélja művelni az egész románságban a szolidaritás öntudatát, s fenntartani egy mozgal-

mat, mely érvényesítse a románok kulturális missióját keleten.

3. cikk. A czél elérésére fő eszközül szolgálnak:

a) olvasó egyletek és könyvtárak alakítása.

b) Népes könyvkiadások.

c) A liga érdekeit előmozdító nyomtatványok támogatása.

d) Felolvasások. nyilvános összejövetelek.

e) A román nép multjából egyes nagy alakok megünneplése.

f) A liga tagjainak évi összejövetelein kongresszusokat rendezni.

g) Alap teremtése önkéntes adakozásokból, stb.

4. cikk. Az alap egy része a liga számára szolgáló épületbe fektetetik.

5. cikk. Csak azon románok fogadtatnak be tagokul, a kik írásbeli nyilatkozattal kötelezik magukat a liga érdekeit előmozdítani, a következő pontban foglaltaknak megfelelően.

6. cikk. A ki tagul akar belépni, kérését a bizottság elé terjeszti, melynek kötelessége e tárgyban a legközelebbi gyűlésen nyilatkozni. Az elfogadás a liga legalább öt tagja által támogatandó.

Az esetben, ha a bizottság a kérést visszautasítaná, a visszautasítottnak joga van a közgyűléshez folyamodni, mely minden vita kizárásával dönt.

7. cikk. A liga szavazattöbbséggel választott 21 tagból álló bizottság által képviseltetik, mely a bukaresti tagok köz-

gyülésének felelős. A tagok közül tizenegy a tanulósból vötetik.

8. cikk. A bizottság tagjai minden két évben választatnak május hónapjában a bukaresti tagok közgyűlése által.

9. cikk. A bizottsággal egyidejűleg egy három tagból álló cenzor-bizottság is választatik, mely a liga fináncziális állapotait állandóan vizsgálja s szabálytalanságok esetén jelentést tesz a rendkívüli közgyűlésnek.

10. cikk. A bizottság köteles évenként két közgyűlést összehívni, november és május hónapjaiban, melyeken a liga czélját és fináncziális állapotát érdeklő kérdésekben döntenek.

11. cikk. A liga minden tagja havilletményül legalább 1 frankot, felvételi díjban legalább 3 frankot fizet.

12. cikk. Bukaresten kívül a liga mindenütt állit fel fiokosztályt a hol 5 taggal bir.

13. cikk. Minden sectio ugyanazon szabályokkal bir, a melyekkel a központi, fennmaradván joga ez alapon házsszabályokat alkotni magának.

14. cikk. Minden sectio egy bizottság által képviseltetik, tagjainak számát az illető sectio közgyűlése határozza meg.

A ROMÁN PÉNZINTÉZETEK.

Petra-Petrescu Miklós Compas románesc (Román Compas) czimü könyvében számot ad a magyarországi román pénzüintézetekről. *Éra Nouă* (jasii román-ujság 267 szám) e könyvet így ismerteti:

„A Compas adatai arról győznek meg, hogy a román bankok száma Erdélyben és Magyarországon igen szép számra, 41-re emelkedett, 2.047,010 frt 19 kr. részvénytökével, 17.846,240 frt vagyonnal. A legrégeb intézet a n.-szebeni *Albina*, a mely a Moesonyiak által 1872-ben lett megalapitva 300,000 részvénytökével. Ezen időtől fogva a pénzüintézetek száma gyorsan szaporodott, csak 1894-ben is 5

ilyen bank létesült, mi által a 41-es szám még magasabbra emelkedett. A fenn kimutatott részvénytőke után az évi osztalék 364,394 frt 69 kr. Ezen összegből tekintélyes segélyek osztatnak ki a román kulturális intézmények között. 1893-ban az *Albina* és *Lugosana* osztaléka 15 %-ra, másoknál 13 %, 12 %-ra rugott, a leki-sebb osztalék 5 % volt.

„A Compas adatai mindnyájunkra, a kik annyi érdeklődéssel csüngünk erdélyi testvéreink jólétén, felette fontosak és be-csesek.”

Mi csak annyit adunk hozzá, hogy ilyen román pénzüintézet áll fenn: Besz-

tereze, Kolozsvár, N.-Szeben, Offenbánya, Szász-Régen, Szász-Sebes, Szász-Város, Szilágy-Somlyó, Torda, Abrudbánya, Balázsfalva, Fogaras, N.-Ilva, Déva, Feldra, Hátszeg, Naszód, Brassó, Szelistye, Borgó-Prund, Arad, Lugos, Temesvár, Bereg-

szász, Kisbánya, Vajda-Hunyad városokban és községekben; ezeken kívül még husz helyen.

A románság ezen anyagi emelkedése igen örvendetes. (o.)

VARÁZSKÖLTÉSZET.

Rosz óra ellen. (De ceas reu.)

Rosz óra hirtelen nyavalyával,
Rosz óra éles nyilalással,
Rosz óra ijedséggel;
Estvéli rosz óra,
Éjféli rosz óra.
Nappali rosz óra.
Pakolj a havasokba,
A havas-gyomorba.
Ott van a te palotád.
Terített asztalkák,
Töltött poharak,
Leterített székek,
Reád várapoznak.
Ott élj!
Örökre ott henyélj!
N.-re ne legyen többé gondod,
De ha magad el nem hordod;
Hogyha el nem pakolnál,
Kilenezvenkilenez oka
Töményt vásárolok nyomba,
Mégfüstöllek, megijesztlek,
Elkergetlek.
Kilenezvenkilenez fazék alá
Tüzet rakok, —
Forró vízzel leöntelek,
Forró vízzel leperzsellek.
Kilenezvenkilenez lándzsával,
Hegyével, szurójával
Megszurkállak, megijesztlek,
Elkergetlek.
Kilenezvenkilenez karóval
Megkarózlak, rádijesztlek.
Kilenezvenkilenez tövis-seprűvel
Megkarmollak, elijesztlek.
Pusztulj el a Nagytengerbe, —

Mint leszáll a kő a vízbe',
Akként szállj, te rosz, a mélybe!
Ott éldegelj,
N.-re gondot ne viselj.
Elmenj, elpusztulj, eltűnj . . .
Hol a fekete kakas nem kukorigol,
S a fekete kutya nem csahol;
N. maradjon itt épen,
Miként a leszűrt ezüst lészen,
A hogy Isten teremté, szépen.
Menj! távozzál! . . .
A fejnek agyvelejéből,
Az orrnak csimpájából,
Az arcz felületéből,
A szemöldökből,
A szemek pillájából . . .
A fülből, a fül alól;
A mellből, a mell alól;
A szívből, a szív alól;
Minden hajlásból,
Minden ujjból;
Minden csontból
Menj, pusztulj el gyorsan!
N.-et hagyj el itt nyomban.
Pusztulj el a száraz erdőben,
A zür-zavaros vízben,
Mert hogyha el nem távoznál,
A sarlóval learatlak,
A késsel felhasogatlak, —
Kalánnal felfalogatlak. —
Gereblyével meggereblyéllek,
Vasvillával felöklellek;
Kerítésen átdobállak.
N. maradjon épen,
Tisztán, egészségesen,
Mint a tiszta ezüst milyen,
A hogy teremté az Isten!
Tőlem van a ráolvasás . . .
Kilenez menyecske,

1) Márián Descăntece, 71—45 lapokon.

Kilencz seprüvel,
 Kilencz késsel;
 Kilencz eldobott seprüvel . . .
 Adjátok ide az éles szekerezét,
 Hogy felvágjam a szép almát, —
 Nem vágom én fel a szép almát;
 Hanem N.-nek vágom el a baját,
 Ki a hátából,
 A melléből,
 A szivéből,
 A sziv alatti mellékből,
 Minden hajlásból,

Minden ujjból,
 Minden csontból.
 A rosz elpusztuljon,
 Mint tünemény cioszoljon;
 Tünjék el gyomba',
 N.-re ne legyen gondja,
 N. maradjon épen,
 Tisztán egészségben;
 Mint a tiszta ezüst milyen,
 A mint teremté az Isten . . .
 Bűvös ige, az tőlem van,
 Az egészség Istennél van.

LEGENDÁK.

Az egyes madarokról a román nép ajkain élő legendákból ide sorolunk egy nebányat: ¹⁾

I. *A kakuk.* (Cuc.) Minden madár között talán a kakuk bir legfőbb vonzerővel a román népre nézve. Titokzatos madár ez.

Igen sok legenda forog közszájon e madárról. A nép úgy tartja, hogy a valódi kakuk, mely egykor arany tollakkal birt, már nincs is a földön, egy szebb hazába költözött.

Mikor az eredeti kakuk a földön járt, Sava volt a felesége, a ki beleszeretett a fülemlébe. A férj észrevette a nő hűtlenségét s megszidta őt; aztán elhagyta nejét. Hiába könyörgött a nő bocsánatért s hiába kérte maradásra, a kakuk nem tágitott. Mielőtt a férj eltávozott volna, Sava engedelmet nyert urától, hogy legalább az évnek egy bizonyos részében kereshesse; megengedte neki, hogy Gyümölcsoltó Boldogasszonytól Szent-János napig utánna járva, nevét kiálthassa. Sava, a kakuk felesége, azóta a mondott időben felkeres minden berket, erdőt és mezőt, keresi urát s nevét kiáltja kakuk! kakuk! (cucu! cucu!)

Egy másik legenda szerint egy aszszony ikréket szült; ezek folyton sirtak

¹⁾ E kérdésben románul itt Marian Fl. S. *Ornitologia poporană română*, Csernovicz, 1883. I—II. kötet

úgy, hogy néhány nap alatt jobblétre szenderültek. Az anya semmiféle szerrel nem tudta sirásukat megállítani. A két gyermekből két madár lett; egyikből lett kakuk, mely felszállt a paradicsomba, a másik a földön maradt, a hol Istvánnak hívják. Ez évenként tavasszal híni kezdi testvérét: Cucu, cucu! és hívja állandóan Szent-János napig, a mikor kifáradva, elnémul s erőt gyűjtven magának, a legközelebbi tavasszal ismét elől kezdi fáradtságos munkáját.

Más legenda szerint a kakuk szent madár!

II. *A veréb.* (Vrabia.) Valóságos réme a román gazdának, mert elpusztítja drága búzáját akkor, midőn épen aratásra kerülne a sor. A román ember mindennap bajlódik ezen állatkával, mert befurakodik törökbuza-kasába, búzás hámbárjába; kilyukasztja épületének szalmafedelét, átlépi még a háza küszöbét is, vagy az ablakon oson be s az asztalon lévő takaratlan kenyeret dézmálja meg, szóval mindenütt csak kárt csinál. Alig tud védekezni ellene. Hajdanában a jobbágyok véka számra gyűjtötték a verébfejeket. Most a paraszt nem érkezik egyenként megfogdosni, hanem különféle más dolgokhoz folyamodik elijesztésére.

Ma bizonyos szélkelepelőket alkalmaz a vetések között, a melyek a szél fuvására lármát csapnak s a verebeket el-

ijesztik zajukkal. Hanem ez csak akkor üdvös, mikor szél van. Sokan egyes ijesztő alakokat szűrnak fel karóra; mások döglött varjukat, sasokat, baglyokat feszítenek ki. Mindez azonban csak ideiglenesen bir hatást gyakorolni a verébre, mert már másnap fölrepül a kifeszített sas csőrére és azon törli csőrét az izletes falattól.

A verébről szintén több legenda forog közszájon.

Réges-régen egy fiatal tölgy emelkedett ki a földből; szép volt, egyenes volt, de gyenge. A veréb rászállott.

— Te kegyetlen veréb! — szolt a fiatal tölgy. — körös-körül kemény, kifejlődött fákra szállhattál volna, miért nyomoritottál meg épen engem, a gyengét?

A veréb érzékenyen vette a szemrehányást s felelé;

— Jó, elmegyek! De eljövök, ha megnőttél, mikor öreg leszel, a midőn halálos ágyadon fogsz lenni, s akkor kérdőre vonlak mostani szavaidért!

— Jó, válaszolá a fiatal tölgy büsz-

kén, de csak akkor jőjj, a mikor én halálos ágyamon leszek!

A veréb elrepült. Hanem a veréb sokáig várakozott. A tölgy, a nép hite szerint, kilenczszáz esztendeig él; háromszáz esztendőn át nő, fejlődik; háromszáz esztendeig pihen és csak 600 esztendő után kezd visszafelé menni, száradni, rothadni, 900 évre egészen elpusztul.

A veréb tehát kilenczszáz esztendeig várt, de ez az idő is bekövetkezett; a tölgy haldokolni kezdett, a veréb meglátogatta s rothadó porában fetrengvén, mondá:

— Lásd, mily nagy valál, porrá letél; míg fiatal voltál, büszkén mondtad, hogy csak halálos ágyadon jőjnek, — im itt vagyok! én, a kicsiny, megmaradtam, élek; — megfürdött a tölgyfa porában s azután elrepült.

A nép hiszi, hogy a veréb, ha macska, vagy ragadozó madár el nem fogja, leghosszabb életű minden madár között száz esztendőket is él.

BCU Cluj / Central University Library Cluj VEGYESEK.

— **Magyarok a román Akadémiában.** A román akadémiának a következő magyar tagjai vannak és voltak: *Torma* Károly, *Haynald* Lajos, Dr. *Szabó* József, Dr. *Kavitz* Ágoston, *Janka* Viktor. Tőlünk a következő románok választattak be: *Román* Sándor, *Vulkán* József, *Babes* Vincze, *Baritz* György, *Maniu* László, *Marianescu* At. M., *Babes* Victor, *Cipariu* Timotheus, *Hodos* József, *Laurian* Trebonian, *Mocioni* András, *Muntean* Gábor; *Papiu* Ilariu, *Vasiciu* Pál, *Popeu* Miklós, *Puscariu* János, *Szilasi* Gergely, *Mangiuca* Simon, *Boiu* Zacharias, *Densusian* Áron, *Bogdán* J., *Densusian* Miklós, *Goldis* János, *Moldován* János, *Slavici* János, *Barcian*, *Popescu* János, *Román* Visarion.

— **A román hadsereg tisztii állománya.** A román hadsereg legújabb évkönyvének kimutatása szerint az összes tisztiek száma: 3852, ebből 2630 tényleges, 36 rendelkezés alatt, 1186 tartalékos.

— **Népesedési mozgalmak.** Az uradal-

mi miniszter Moldova városainak népesedési mozgalmairól kimutatást adván ki, egy hónapnak az eredménye ez:

	Születés.		Elhalálozás	
	Román.	Zsidó.	Román.	Zsidó.
Bacău	6—	26	24—	14
Bárlad	36—	26	38—	17
Botoşani	26—	50	33—	38
Dorohoi	15—	30	16—	9
Fálticeni	16—	24	—	—
Huşi	30—	8	19—	4
Iasi	76—	129	107—	83
Piatra	20—	21	22—	18
Roman	12—	19	25—	11
Vaslui	6—	10	17—	6
Összeg:	243—	343	301—	200

E szerint egy hónapban született 243 román és 343 zsidó, meghalt 301 román és 200 zsidó; míg tehát a román népesség 58-al fogyott, az izraeliták száma 143-al szaporodott.

— **Utlevel kérdés.** A *Tara* foglalkozván az utlevél kérdéssel, úgy találja, hogy

a román állam ebben a tekintetben kötelességének nem felelt meg a civilizált világgal szemben. Semmiféle szabály vagy törvény nem rendezte e kérdést, a mely a közigazgatás önkényére van bízva. A visszaélések száma nagy. A benschülött zsidók a törvény értelmében *idegenek* lévén, külföldre való utazásuk alkalmával utlevélhez csak igen sok szekátúra és utánjárás után juthatnak. A *Tara* sürgeti az ügy rendezését.

— **Az új bányatörvény.** Nagy izgatottságban tartja a sajtót az új bányatörvényjavaslat. Ennek értelmében a benschülött idegenek is kutatási és bányaművelési jogot nyerhetnek, a mi az ingatlan szerzés egy neme volna. A „*Curierul Finantiar*“ megnyugtatón igyekező a kedélyeket, azt mondja, hogy a bányaművelés és kutatás nagy költségekkel járván, egyes ember azokra vállalkozni nem fog. A bányaművelés a részvénytársaságok kezébe kerül, a melyek a kereskedelmi törvény alatt állanak s a melyekben a románok előjogai biztosítvák.

— **Közigazgatási tisztviselők nyugdíj ügye** a román államban rendezve nem lévén, a benyújtott törvényjavaslat a hiányt pótolni igyekszik. A javaslat szerint a nyugdíjigény 54 éves korról kezdődik, 5000 frank a nyugdíj maximuma. A korhiány tekintetében az 1890. állami tisztviselői nyugdíj törvény 4-ik cikkelyének szabványai irányadók. Bár a közigazgatási tisztviselők nyugdíjügye az állami tisztviselők nyugdíj törvényének szabványai értelmében rendeztetik, a javaslat nem tudott meglegedést szülni az érdekeltek között, kik a törvényjavaslatot különösen az özvegyeket és árvákat illetőleg tartják sérelmesnek.

— **A névváltoztatás** Romániában ezentul nem fog könnyen mehetni. Egy javaslat értelmében a névváltoztatás erősen korlátozva lesz. A már létező román jó családnevek viselhetése nem engedélyezhető. Más román hangzású nevek felvételére büntetlen előéletet és sok minden mást javasolnak.

KÖNYVÉSZET.

Fava Robert: Recordi Rument. A magyarországi románság helyzetét tárgyalja. Fava ur a múlt nyáron végig utazta Erdélyt és Romániát. E könyv ennek az utazásnak az eredménye.

Rusu Sirianul. Nuvele, N.-Szeben, ára 1 frt.

Onif Virgil: Limbaromână. Brassó, Ciurcu könyvkereskedése.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Bukarest. O. — A román tudományos akadémia múlt évi működéséről szóló jelentése térhiány, miatt a következő számra maradt.

N. u. ott. Köszönjük. Jó lesz Jassiba fordulni, N. szívesen megadja a felvilágosítást. Ugy tudom hogy a kérdéses nyelvelmélek csak az ottani egyetemi könyvtárban látható.

Braila. A kikötői élet és forgalom igen érdekel. Kérem.

Kérelem.

Ügybarátainkat kérjük vállalatunk támogatására.

Az Ungaria és Szemle

Egy évre	6 frt.
Fél évre	3 „

KIA DÓHIVATAL.

Tartalom: Báró Bánffy Dezső. — A román nép eredete. — A románok uniálása Rómával. — A román templom. — A román állam intézményeiből. — Népszokások. — Alexandri. — Alexandriából. (Költemények.) — Jó éjt. (Elbeszélés.) — A Rákóczi-induló Jassiban. — Vajda Katalin, a havasok urnője. — A román liga alapszabályai. — A román pénzintézetek. — A román varázsköltészet. — Legendák. — Vegyesek. — Könyvészet. — Szerkesztői üzenetek.